

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR

KÖZÉPISKOLÁS KOLLÉGI STÁK ÉRTÉKRENDJE MA
Doktori értekezés

írta:
Gácsi Erzsébet

Szeged

1994

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Bevezetés	2.
I. rész. A vizsgálat célja és metodikája	5.
A felmérés előkészítése	6.
Az adatok feldolgozásának módszerei	9.
Az érték kategóriák értelmezése	11.
Az értékrendet formáló tényezők	19.
II. rész. A vizsgálati eredmények értelmezése ...	20.
1. Milyenek ítélik az életmódot?	20.
a) Az elhelyezkedés	29.
b) Az élettérválasztás jellemzői	31.
c) Gyerekszám a családban	32.
2. Tapasztalataik a diákönkormányzat működéséről	34.
- Jó, mert véleményt mondhatunk	35.
- Névleges csak, illetve nincs értelme ..	36.
- Nem ismeri, vagy nem nyilatkozik	37.
3. Tizenéves kollégisták véleménye a barátságról	39.
- Milyen kritériumok alapján választá- nak barátokat a tizenévesek?	39.
- Érdemes elemezni néhány átlagtól való eltérést	44.
4. Találkozás a szerelemmel	46.
- A szerelem fogalom jellemzői és szerepe a tizenévesek életében	46.
- A szerelem és a tanulás kapcsolata ..	50.
5. Vélemények az abortuszról	54.
- Az abortuszt elfogadó tizenévesek ...	55.
- Az abortuszt elutasítók	58.
Összefoglalás	63.
A középiskolás kollégiumok értéknevelő munká- jának ajánlott összetevői	64.

"Miközben társadalmunk az elmúlt négy év során páratlanul komoly radikális átalakuláson ment át, addig iskoláink egyáltalán nem vagy csak vonakodva, s csak részben követték a változásokat. Eljött az ideje annak, hogy felmérjük mindazokat a kihívásokat, amelyek ... szorosan összefüggenek az egyéniséget, a szabadságot végre feltétlen tiszteletben tartó polgári demokrácia érték és intézményrendszerének meggyökereztetésével."
Fodor Gábor

B E V E Z E T É S

Az értékek sokfélesége, ütközése, egyetemes vagy viszonylagos természete, korábbi értékek, sőt értékrendszerek elhalása, újabbak térhódítása kortémának mondható. A technikai és társadalmi változások következményeként századunkat egyre gyakrabban az értékrobbanás, értékválság korszakának is nevezik. A világ jelentős részében általános elbizonytalanodás érezhető a létező és követendő értékek tekintetében. Az értékzavar érezhető az emberek és intézmények mindennapi gazdasági, politikai és morális megnyilvánulásaiban, az ideológiai viszonyokban, a társas kapcsolatokban, valamint az értékekről kialakult közgondolkodásban és az e témáról készült társadalomtudományi munkákban. Megoldatlan kérdések, problémák ellentmondások tömege vesz körül bennünket és sokszor előfordul, hogy nincsenek jó válaszaink, jó elképzeléseink és jó megoldásaink. Nevelési dilemmáink vannak, mert nem tudjuk biztosan hová fejlődik ez a világ. Sodródunk, kapkodunk, rögtönzünk.

A címben jelzett témaválasztást az a felelősség motíválta, hogy a kollégiumoknak, mint nevelési intézményeknek s így az ott dolgozó pedagógusok mindegyikének felelőssége van a tizenévesek körében tapasztalható értékválság jelenségeiért és a tennivalók tisztázásáért. Foglalkoztat bennünket az új generáció társadalmi beilleszkedésének értékdilemmája.

A napi pedagógiai helyzetek során figyeljük diákjaink szavait, tetteit, tárgyait és emberi kapcsolatait, melyek kifejezik az általuk fontosnak tartott szellemi, lelki és tárgyi értékeket. Kollégiumi nevelőként szükségesnek tartottuk adott témakörökben az értékrendi jellemzőik rendszerezett feltárását, mely az értékrend fejlesztésének kiindulópontjául szolgálhat. A többféle megközelítési lehetőség közül a tartalmi jellemzők feltárására összpontosítottuk a figyelmet. Ezt mindenneke-lőbb az indokolja, hogy a kollégiumi nevelőmunka jelenlegi gyakorlatánál hatékonyabb tervezéshez, szervezéshez gyűjtünk információkat.

1991. januárjában egy, a Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Intézet támogatásával végzett megyei reprezentatív felmérésünk annak megismerését célozta, hogyan vesznek tudomást a társadalomban folyó változásokról a 14-18 éves kollégisták a diákság sajátos helyzetű nagy csoportjaként. Konkrétan: hogyan gondolkodnak; mi foglalkoztatja őket; hogyan élik meg, hogyan fogadják el a mindennapi létük valóságát; milyen elképzeléseik vannak a jövőjük-ről; milyen értékeket tartanak fontosnak egy új évezred

küszöbén? A vizsgálat - ahogy Szabó Ildikó írja (1991.) - olyan generációt céloz, melynek tagjai igen kevés stabilitást feltételező értékrendet hozhattak magukkal a családból, az általános iskolából és az úttörőmozgalomból.

A tanulmány morálpszichológiai jellegű kérdéseket érint. A következtetések kérdőíves felmérésre, kollégákkal történt szakmai beszélgetésekre, és gyakorlati tapasztalatokra épülnek. Véleményünk szerint a korszellemet dokumentumértékűen tükröző diákvélemények segítségével bemutatásra kerülő érték-térkép elgondolkodtató.

Tisztában vagyunk azzal, hogy ezek a tartalmak nem egyszer s mindenkorra adottak, hanem a környezeti feltételek, a nevelés, de főleg a személyiség belső aktivitásának eredményeként változnak, fejlődnek (gazdagodnak, elmélyülnek, differenciálódnak), s beépülnek az értékelő magatartás pszichikus regulációjának folyamatába. Az értékrend jellemzője, hogy lassan változik, rövidtávon nehezen formálható, hosszútávon azonban - megfelelő feltételek kölcsönhatásának eredményeként - a kedvező irányú elmozdulás megszervezhető. Ezért meggyőződésünk, hogy a bemutatásra kerülő vizsgálati anyag ma is támpont lehet a 14-18 éves kollégistákkal foglalkozó pedagógusok számára, akikre bizonyos értelemben szülő, családpótló szerep is hárul.

I. rész

A VIZSGÁLAT CÉLJA ÉS METODIKÁJA

A vizsgálat célja, hogy a tizenéves diákifjúság érték-kategóriáit feltérképezve feltárja a jelen gazdasági-politikai folyamatok közepette lefolyt szocializáció eredményét és hiányosságait.

A témafeldolgozás alapjául kollégiumi tanári tapasztalatok szolgáltak. Úgy ítéltük meg, hogy a tizenéves kollégisták körében újabb és újabb nem feltétlen pozitív értékek divatja él. Azt tapasztaltuk, hogy a kiválasztott téma meglehetősen összetett.

"A kollégiumi pedagógia, illetve nevelés tudományos szintű és sokszínű vizsgálata, elemzése, fejlesztése az elmúlt évtizedekben teljesen elsikkadt." (Szidiropulosz - Vopaleczky, 1991.) Kevés a támpont. A kollégiumi pedagógusokkal folytatott beszélgetések erősítették azt a meggyőződésünket, hogy diákjaink értékválasztásai, érték-kategóriái a 90-es évek körülményei között különösen érdekes képet mutatnak; rengeteg kiszámíthatatlan, váratlan, nehezen kezelhető pedagógiai helyzetet teremtenek.

A vizsgálatot arra a hipotézisre építettük, hogy a társadalmunk jelen fejlettségi fokán tapasztalható szociális, politikai, erkölcsi, gazdasági fejlődés eredményei és ellentmondásai nyomán kialakult értékválság a tizenéves kollégisták értékrendjében (értékválasztásaiban, értéknyilatkozataiban, magatartásában) is tükröződik. Ebből adódóan hatványozottan szükség van a kollégium, mint "családpótló intézmény" tudatos értéknevelő tevékenységére a tanulási időszakban.

A FELMÉRÉS ELŐKÉSZÍTÉSE

Az 1990. őszén egyetlen csoportba tartozó kollégisták körében végzett próbafelmérés tapasztalatai több tanulással szolgáltak a vizsgálat során használt teszt elkészítéséhez.

A barátválasztás témakörében például a kérdés annak megismerését célozta, hogy a diákok milyen várakozással élnek azokkal szemben, akiket barátjuknak tekintenek és milyen kvalitásokat várnak el tőlük. Ezek közül mely magatartásértéket becsülik jobban. A válaszokban a barátra vonatkozó követelmények és elvárások tulajdonságlistaként fogalmazódtak meg. Értelmezési gondból adódóan keveredtek a lányoknál a szerelmi partnerre vonatkozó tulajdonságokkal. Ezért az új feladatmeghatározásban indokolt volt rögzíteni, hogy "baráti (nem szerelmi) kapcsolat"-ról érdeklődünk.

A válaszok sokszínűsége miatt az értékelés igen lassú és nehézkes volt. A válaszokból kapott, 25 kategóriába egyértelműen besorolható fogalmat összehasonlítottuk a Daróczy Sándor által 1965-69. között végzett vizsgálat azon fogalmaival, melyek a társak közötti jó kapcsolat jellemzőit mutatták. Mindkét vizsgálatból kiválasztottuk

a nagyobb gyakorisággal előforduló fogalmakat (voltak átfedések is). Az így kapott 18 tulajdonságot betűrendbe szedtük. Ezek közül a baráti kapcsolatban figyelembe vett 5 legfontosabbat kértük megjelölni. Hagytunk két lehetőséget arra is, hogy önállóan fogalmazzanak meg a barátságra vonatkozó jellemzőket. Kértük továbbá, hogy emeljék ki a választott öt jegy közül azt, amelyet az első helyre tennének és a válaszukkal indokolják is.

A tényleges felmérés újszerűsége, hogy a tizenéves kollégista populációt vizsgálja az emberi kapcsolatok és élettevékenységek több területén.

Az anonim kérdőíves eljárást találtuk a legcélráveze-
tőbbnek. (Lásd: 1. sz. melléklet)

A kérdőív struktúrája:

- I. Általános személyi adatok
- II. Emberi kapcsolatok, társadalmi jelenségek
- III. Helyzetjátékok
- IV. Vélemény a tesztről

A tesztlap tíz feladatában vegyes típusú kérdéseket alkalmaztunk. Egy sor nyitott kérdés alkalmazásával azt tettük lehetővé, hogy a kiválasztott témákkal kapcsolatban a diákok által lényegesnek ítélt tudáselemek kerüljenek felszínre.

Bács-Kiskun megye középfokú kollégiumaiban az 1990/91. tanévben 3091 középiskolás és 1453 szakmunkástanuló nyert elhelyezést. A felmérésben résztvevő kollégiumok kiválasztásánál a rétegzett mintavétel módszerét alkal-

mazva arra törekedtünk, hogy a minta jól reprezentálja a kollégisták rendkívül heterogén összetételét. A legfőbb differenciáló tényezők a földrajzi-társadalmi környezet, az iskolatípus, a szakma, az életkor és a nemek voltak. Az 1991. januárjában négy Bács-Kiskun megyei város 9 kollégiumának 496 diákjával elvégzett felmérés 17 középfokú oktatási intézményt érintett. A vizsgált minta a populáció 11%-át foglalta magába. Egy kollégiumban (mely négy középiskola közös kollégiuma) teljes mintával, 7 kiválasztott kollégiumban pedig a reprezentatív mintavétel szabályai szerint, a K, L, M, N, O kezdőbetűs diákokkal dolgoztunk. (Lásd: 2., 3. és 4. sz. melléklet) A vizsgálatban a lányok túlsúlyát az okozza, hogy a kecskeméti Bányai Júlia Középiskolás Leánykollégiumban, ahol folyamatos megfigyelésre és ehhez kapcsolódó szakmai értékelő beszélgetésre is lehetőségünk volt, teljes mintával dolgoztunk.

AZ ADATOK FELDOLGOZÁSÁNAK MÓDSZEREI

A kiadott 513 tesztlapból 496 érkezett vissza. A teszt kitöltésére a mindennapi élet természetes körülményei között, a diákok saját környezetében, egy jól ismert pedagógus irányításával került sor. A tesztlapokat minden esetben közvetlen tartalmi előkészítés nélkül kapták meg. Az írásbeli felmérés eredményeként rövid idő alatt nagyszámú adatot nyertünk a kollégiumi diákok értékítéleteiről (értékválasztásokról, értékfogalmakról). A tanulmány alapanyagát a felmérés adja. Ehhez kapcsoltuk a gyakorlati tapasztalatokat, megfigyeléseket a Bányai Júlia Leánykollégiumban és szakmai értékelő beszélgetéseket.

A vizsgálatból nyert tanulói válaszok feldolgozása komplex módon történt. A felhalmozás időszakában elkészítettük a nyitott kérdések szöveges válaszainak tartalmi kivonatát véleménymontázs formájában. A tesztlapokon megjelöltük a jellegzetes és szélsőséges szövegrészeket.

Kódrendszer alapján számítógépre vittük az adatokat és statisztikai számításokat végeztünk. Ily módon a témához kapcsolódó tények és adatok tömegét sikerült feltárni. A minőségi analízis során a válaszok értelmezését, a különös, meglepő feleletek regisztrálását, magyarázatát, az eredmények más vizsgálatok eredményeivel való összehasonlítását végeztük. A feldolgozott anyagrészekből előadásokat tartottam, szakmai beszélgetéseket vezettem és publikáltam. (Lásd: 32. sz. melléklet)

A teszt módszer alkalmas volt arra, hogy a vizsgálati hipotézisünket a valósággal szembesítsük. A tesztet kitöltők közül többen átértékelték az ún. "kibeszélés" belső feszültséget csökkentő hatását, ami igazolja, hogy a mai nevelés sok esetben az indulat és a gondolat letagadására készített.

"Mégkönnyebbül az ember testileg és lelkileg is, ha leírja a bűjét, baját Szerettem az ilyen tesztek, mert legalább a papír hallgat rám és van kinek leírni a gondjaimat. Igaz nem érti meg, de azért jobb így. Legalább valahol kimondhattam (leírhattam) nyíltan a véleményemet ..."

A névtelenség nem zavarta, sőt segítette a vizsgálat őszinteségét és komolyságát. Többnyire szókimondó válaszokat kaptunk, melyek tartalma sok esetben problematikus érzelmvilágot fejezett ki. Az értékelés során tekintettel a névtelenségre - a válaszokban rejlő problémáknak csak az általánosabb társadalmi okait kerestük és értelmeztük. Az összegyűjtött anyagot összehasonlítottuk más hasonló témát feldolgozó vizsgálatokkal és anyagokkal.

A nyílt kérdések kódolása a gépi feldolgozáshoz a válaszok sokszínűsége miatt nem volt könnyű feladat, de az adatok számszaki kezelése olyan figyelemfelhívó mutatókat ígért, melyektől tendenciák, jellegzetességek, átlagból való eltérések szemléletes megjelenését vártuk. A számadatokból és a válaszok tartalmából kiindulva alkotunk logikai ítéleteket.

Jelen doktori disszertációban az életmód, a diákönkormányzat, a barátság, a szerelem, az abortusz gondolatkörével foglalkozó vizsgálati részt ismertetem.

AZ ÉRTÉKKATEGÓRIÁK ÉRTELMEZÉSE

Munkánk értelmezési keretének kialakításához szükségesnek tartottuk definiálni a szakirodalom alapján (Váriné Szilágyi, 1987.; Murányi, 1974.; Kelemen, 1981.) az érték fogalmát: "Az **értékek** olyan társadalmi illetve kultúrspecifikus eszmei objektívációk, amelyekben az emberek szelektív és értékelő viszonya fejeződik ki meglévő világunkhoz, társadalmi és természeti jelenségekhez, egymáshoz, tevékenységfajtákhoz és nem utolsósorban önmagunkhoz."

Értékhordozók az ember társadalmiságát tükröző személyiségsajátosságok vagy az ember-aktív, természetátalakító tevékenységének anyagi, illetve eszmei objektívációi.

Az **értékkategóriák** (a jó, az igaz, a szép stb. fogalmi) az értékhordozók értéktulajdonságainak tudati visszatükröződései. Ezek nagyon fontos szabályozó szerepet töltenek be a társadalmi gyakorlatban (pl.: az emberi együttélés szabályozásában). Sem az egyes emberek cselekvéseinek minősítése, sem a közösségi együttműködés normáinak kialakulása nem képzelhető el az értékkategóriákhoz való igazodás, az értékek ún. imperatív funkciója nélkül.

Az értékekkel mindig együttjár az **értékelés**, ami lényegében **p r e f e r e n c i a**, vagyis bizonyos dolgok (tárgyak, tulajdonságok) tudatos előnyben részesítése - más dolgok elutasítása. Ebből következik, hogy az értékek mindig poláris fogalmakban jelennek meg (pl.:

jó-rossz, igaz-hamis, helyes-helytelen, szép-rút stb.). Az értékelő preferenciák azáltal, hogy bizonyos dolgokat, tulajdonságokat, cselekvéseket előnyben részesítenek (jönak nyilvánítanak), másokat elvetnek (rosszként ítélik meg), orientálják és szabályozzák az ember viselkedését.

Az **értékszerveződés** két, egymással szorosan összefüggő központi eleme a **normatív funkció** és a **cselekvés központúság**. Egy személyiség vagy kollégiumi csoport számtalan beállítódással (attitűddel) rendelkezhet, de identitását csak néhány **centrális érték**kel való azonosulása fejezi ki. Az értékek sohasem egyedi, izolált formában léteznek, hanem **rendszer szerűen szerveződnek**, hierarchikus rendszert alkotnak. Ez jellemző a személyes, társadalmi és közösségi értékek szerveződésére egyaránt. Az értékek rendszer jellegű szerveződéséből következik, hogy az egyes értékek illetve értéképzetek tartalmát is döntően befolyásolja, hogy milyen más értékek környezetében helyezkednek el. Egy-egy alapvető érték választása természetesen együtt jár számos más elutasításával. "Egy-egy értékrendszer belső elsajátításához és meggyőződéses képviseléséhez hozzátartozik másokkal való ütköztetésük, a folyamat konfliktuózus természete és a tudatos értékválasztások kiérlelése." (Váriné Szilágyi 1987.)

Az **értékattitűd** belső viszony, készség az egyén számára adott társadalmi preferenciák elfogadására, illetve elvetésére és ennek értelmében való cselekvésre.

Az értékattitűdők értékelő magatartásformák és **érték-rendszerek kialakulása** az ember s z o c i a l i z á - c i ó s folyamatában interakciók révén megy végbe. Ennek közege mindig meghatározott, konkrét társadalmi mikrostruktúrákban, kiscsoportokban zajlik. Pl.: a családban, iskolai-, kollégiumi közösségben (beleértve a pedagógusokat is). A szociálpszichológia referenciacsoportnak, illetve referenciaszemélynek nevezi ezeket. Szerepük a fejlődő egyéniség orientálása kifelé és befelé. Kifelé abban az értelemben, hogy az általuk képviselt normák, értékítéletek, magatartásmódok meghatározzák a diákok külvilág irányába forduló viselkedésének jellegét, azt, hogy milyen értékítéleteket választanak és tekintenek elsődleges fontosságúnak, milyen cselekvésekben aktualizálják értékválasztásaikat. Befelé abban az értelemben, hogy e normákhoz, értékítéletekhez való igazodás sikere, az azoknak megfelelő viselkedés megvalósítása határozza meg az önértékelést.

Az adott társadalom a maga értékpreferenciáit jórészt elvárások formájában érvényesíti tagjaival szemben. Nincs olyan társadalom, amelyben az értékelvárások teljesen homogének lennének. Az inkongruens értékrendszerek és az azokból fakadó ellentétes elvárások konfliktust okozhatnak az egyéneken és a kollégiumi közösségekben. Az a tény, hogy kisebb társadalmi csoportoknak is lehetnek viszonylag önálló értékpreferenciaértelmezéseik olyan problémákat vetnek fel, amelyek a kollégiumi nevelésben is éreztetik hatásukat.

AZ ÉRTÉKRENDET FORMÁLÓ TÉNYEZŐK

A kollégisták értékrendjének vizsgálatánál figyelembe kell venni az összes olyan tényezőt, amely formálja személyiségüket, értékelő magatartásukat. Ezen igen bonyolult, sokszor ellentmondásos hatásmechanizmus legfontosabb összetevője a történelmi múlt, a jelen társadalmi környezet, az életkori sajátosságok, a családi miliő, a kortárs szubkultúra, a vonatkoztatási csoportok és a referenciaszemélyek.

Diákjaink értékválasztásainak megértéséhez szükséges felvázolni egy **értékszempontú társadalomrajzot** abból kiindulva, hogy az értékrend a szocializáció eredménye. A szocializáció legfontosabb színtere a család. A családban az idősebb generáció(k) spontán vagy tudatos értéknevelő tevékenysége a meghatározó. Így célszerű időben ezen generáció(k) szocializációjáig illetve az életükben lejátszódott jelentősebb értékrendalakító történelmi eseményekig visszanyúlni.

1945. történelmi korszakváltást jelentett. Megszűnt az egyház államilag támogatott hivatalos értékrend státusza, ezzel az emberek értéktudatára nehezedő nyomása. A keresztény kurzus által mintegy 25 éven át preferált fundamentális érték: Isten-hazaszeretet-magántulajdon és család. Mindezeket az uralkodó hatalom rövid időn belül szétverte, s helyükbe újat teremtett elvi síkon. Isten-tagadó, ateista világnézetet követelt. A hazaszeretetet felváltotta a proletár internacionalizmussal. Eltűnt a

hazafiság, alárendelődött a nemzetközi osztályharcnak. A magántulajdont csaknem teljes egészében szocialista tulajdonba vette: államosította illetve szövetkezeti vagy csoporttulajdont alakított ki. Minden munkát vállalni tudó embert bevont az extenzív fejlődésbe. Megteremtette a teljes foglalkoztatást. A nők munkába lépése indokoltá tette a gyermeknevelést biztosító, családpótló intézmények létrehozását.

Ez az átrendeződés embermilliókat szakított ki a régi körülményei közül, ezzel együtt a hagyományos értékei világából és megindította az értékek átrendeződésének bonyolult folyamatát. Leomlott a hagyományos világkép egyik tartópillére, a gazdag-szegény viszonylat. A jofosztottság évszázados állapota után megnyílt a lehetőség a jogok megszerzésére. Az új helyzet emberi vágyakat és törekvéseket ébresztett, a lehetőségek sokféleségét villantotta fel. Mindez az emberek új világképét, önképét, értéktudatát alakította ki. (Hankiss, 1983.)

Természetesen három-négy évtized alatt nem forrhatott ki az értékeknek, normáknak, magatartásformáknak olyan tiszta és egyértelmű modellje, mint pl.: annak idején, a görög vagy római polgár, a francia citoyen eszménye volt. A történelem nagy tanulsága, hogy felülről elrendelt értékrendszert meggyökereztetni nem lehet. Az abszolút uralkodó hatalom által deklarált értékek érvényesüléséhez, megítéléséhez és tömeges gyakorlásához a feltételek nem voltak adottak. A valóságban a tudat és a gyakorlat viszonyában a "minden másképp van" effektust élték át az emberek.

Szociológiai vizsgálatok bizonyítják, hogy az új társadalmi-gazdasági alépítmény nem hozta létre automatikusan a maga tudati-értékrendbeli felépítményét. Nem forrták ki magukat stabil új értékrendek. Meglehetősen bizonytalanná, zavarodottá vált a társadalom értéktudata. A hivatalos szocialista-kommunista értékrend és a mindennapi gyakorlat közötti szakadás az egyének és a társadalom szintjén egyaránt létrehozott egy sajátos értékromboló mechanizmust. Jellemzővé vált az értékek széleskörű pusztulása. A szocialista társadalom célértékének tekintette a közösséget, miközben a napi társadalmi-gazdasági élet gyakorlata individualizmusra, önös érdekei hajszolására és védelmére készítette és a magánéletbe szorította az emberek túlnyomó többségét. Az intézmények értékítéletei a napi politikától túlzott függőségbe kerültek, ami csökkentette hitelüket. Azzal, hogy az élet és a világ minden eseményét értékelve táltatták diákjainknak, elfojtották a spontán értékképző folyamatokat. Az információdömping értékelésre kényszerítő elmentmondásai gyakran értékdilemmákhoz vezettek.

"A nyolcvanas évekre társadalmi evidenciává vált, hogy a fiatalok értékproblémái nem egy stabilnak tűnő felnőtt társadalmi értékrend ellenében jelentkeznek, hanem maguk is részei a társadalom egészét érintő értékváltozásnak." (Szabó I. 1991.)

Az 1989. óta zajló nagy horderejű társadalmi-politikai változások következtében az alkotmányos fordulat megtörtént, az alaptörvények megszülettek, a szocialista

társadalmi és állampolgári rendszer végleg összeomlott. Az 1990. évi szavazás során Magyarország felnőtt lakosságának túlnyomó többsége egy új életre szavazott, mely egy új értékrend ígéretét is hordozta.

Napjaink magyar társadalmi gyakorlatában négy nagyobb értékrendszer játszik szabályozó-vezérlő szerepet:

1. hagyományos keresztény értékrend
2. puritán felhalmozó értékrend
3. fogyasztási-hedonista értékrend
4. a XIX. és kora XX. századi munkásmozgalmak értékrendjei.

A felsoroltak közül azonban egyiknek sincs uralkodó szerepe. (Hankiss, 1983.) Jellemző korunkra, hogy növekednek egy-egy érték és értékrend megismerési-azonosítási nehézségei. A mai társadalom köznapi tudata számára kevésbé világos, mint a korábbi tradicionális társadalmakban volt, hogy milyen stabil értékek tartoznak egy-egy ideológiához.

Ilyen körülmények között meg kell újítani egész életünket, s annak részeként a nevelés, értékátadás folyamatát is. Sajnos sok dolog ez ellen hat a kollégiumokban. Például a diákok perspektívanélkülisége, beszűkített cselekvési tere. Tény, hogy a rendszerváltás után nem elegendő a hétköznapi józan ész reflexe. Különösen nem az ifjúkorban, mely több vonatkozásban is szinte a leglényegesebb életkori szakasz a társadalmi értékrendhez való viszony tisztázása, kiérlelése, az értéktapasztá-

latok értékrenddé szervezése és a személyes értékorientáció kialakítása szempontjából. (Váriné-Szilágyi, 1987.) Az ezen életkori szakasz pszichológiáját tárgyaló szakirodalomban (I. Kon, 1979. Clauss-Hiebs, 1983.) a pszichoszociális fejlődés korosztályspezifikus vonása a személyiség értékek iránti érzékenysége, az értékelési szféra kongitív és tapasztalati bázisának kiszélesedése, az értékelő magatartás kritikus jellegének felerősödése és önálló értékítéletalkotásra törekvés. Ebben az időszakban történik meg az értéktudat megerősödése, kiterjedése - gyakran a szülők, a felnőttek világával szemben. Szinte szükségszerű, hogy az ifjú megkérdőjelez minden értéket, normát, konvenciót, amelytől korlátozva érzi magát. Kipróbálja miben meddig mehet el, folyamatosan igyekszik bővíteni a cselekvési terét. Mindez sajátos formában megy végbe a kollégistáknál, akik a napjaik túlnyomó részében kortársak között tevékenykednek sok-sok szabály által viszonylag merev keretek közé szorított intézményekben.

A legtöbb fiatalkorú megkezdí a hivatásra való felkészülést, ami az életformájába lényeges változást hoz. A családtól való hirtelen elszakadás nagy önállóságot követel, amely különösen hangsúlyosan jelentkezik kollégistáknál. Egyre nagyobb mértékben kell felelniük saját cselekedeteiért maguk és mások előtt. (Clauss - Hiebsch, 1983.)

Érett személyiség kialakulása a szakmunkásvizsga ill. az érettségi időszakára várható. Jellemzője, hogy "értékrendszerében a legfontosabb pozitív értékek eszményé integrálódnak, s nemcsak egyes konkrét cselekvések, hanem egész életvezetésének hajtóerejévé és regulatív tényezőjévé válhatnak." (Duró-Gergely, 1987)

A diákok a mindennapi tapasztalataik során az iskolában, a gazdasági életben, az utcán, a tömegkommunikációban és a kultúra csatornáin keresztül érzik a változó világ új normáinak hatását. Nemcsak lehetőség számukra, de elvárás is feléjük, hogy ezen új normák szerint éljenek. A változáshoz szükséges azonban, hogy legyen olyan **vonatkoztatási csoport** (pl.: a kollégiumi csoport a nevelővel), amely világosan megfogalmazza ezeket az új normákat, hozzákapcsolódó értékeket, szerepeket és szerepviselkedéseket, s átvételüket elismerően nyugtázza. A legintimebb, legközvetlenebb vonatkoztatási csoport a család, mely a viselkedést napról napra minősíti. (Szántó, 1979.) A családtól időszakosan távol élő tizenéves kollégistáknál a család szerepét a tanulási időszakban a kollégiumi csoport kell, hogy átvegye.

A **kollégiumi csoport** a Pataki által leírt iskolai osztály tanulói együtteséhez hasonlóan intézményes keretek között, nevelési célzattal kialakított társas alakzat. Olyan társadalmi kis csoport, amelynek mozgását értékek, normák, viselkedési minták szabályozzák. Ezért tevékenységének, személyiséget gazdagító hatásának fontos értékmérője az, hogy hogyan közvetíti és fejleszti a tanulóknál a társadalmi értékek elsajátításának és gyakorlati megvalósításának képességét a csoportot közösséggé fejlesztő program során.

II. rész

A VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSE

1. MILYENNEK ÍTÉLIK AZ ÉLETMÓDOT?

Az életmód fogalma a magyar szociológiai kutatások eredményeként (Kulcsár, 1981.): "Az életmód az emberek olyan tevékenységi - magatartási rendszere, amelyet - több-kevesebb tudatossággal - életük fenntartására, különböző szintű, különböző helyzetek szerint és történetileg is változó szükségleteik kielégítésére szerveznek. Így az életmód a személyiség által viszonylagos autonómiával hierarchikus rendszerbe szervezett tevékenység-struktúra. Az emberi magatartás olyan formáit fejezi ki, amelyek mindennapi életünkben rendszeresen megnyilvánulnak." Az életmód minősége az igények és a lehetőségek eredője.

"Mindenki úgy él, ahogy akar és tud." (IV. évf. cipőfelsőrész-készítő lány)

Az életmódról gondolkodva az életmódváltozások tartalma, iránya, tempója, az utóbbi években pedig inkább az élet minőségének problematikája foglalkoztatja a nagyközöniséget és a kutatókat.

Az életmódproblémával kapcsolatos válaszokban a diákok léte, tapasztalata által meghatározott közérzet fejeződik ki, döntően a saját létviszonyaikkal való elégedetlenség formájában. (Lásd: 5. sz. melléklet)

43% elégedetlen a jelenlegi életmódjával. Közülük 21% leszögezi, hogy az életmód rossz, nem helyes, egészségtelen.

22% pedig azt hangsúlyozza, hogy változtatni kellene rajta.

38% elvonatkoztat saját magától. Ők azt állítják, hogy az életmódot mindenki maga alakítja, de abban döntő szerepe van a neveltetésnek és az igényszintnek. Erősen függ az anyagiaktól. Jellemző a jobbra törekvés.

19% Nem nyilatkozott.

A válaszok rövid, kritikus életmódleírást, életmód minősítést és életvitel igényt tartalmaznak. Ezekben leglényegesebb tényező a pénz, annak kezelése és hiánya. Az élettevékenységek közül szóba kerül még az evés, ivás, lakás, ruházat, a munka (mint pénzkeresés), a tanulás, szórakozás, utazás, azaz a primer, elemi szükségletek kielégítése. Kiemelten foglalkoznak az egészségtelen táplálkozással és az alkoholizálással. Tapasztalataik szerint a létfenntartáshoz szükséges anyagiak előteremtése a családok jelentős részében állandó napi gond és küzdelem. Átélt valóság a "nincs", "nincs rá pénz". Akik a mindennapi megélhetés kínzó gondjaival küszködnek, aligha lehetnek bizakodóak. Ezért nem csodálkozom, hogy erősen érződik a pesszimizmus, a csüggedtség és kiábrándultság, a rossz társadalmi közérzet.

Az életmóddal kapcsolatban elhanyagolható kivétellel negatív tapasztalatokról és tendenciákról írtak a diákok. Úgy látják, hogy Magyarországon nagyon rosszak a megélhetés lehetőségei. Az ország gazdasági helyzete egyre rosszabb, ennek következtében az életszínvonal folyamatosan romlik. Sokat kell dolgozni, de kevés a

fizetés. Ezzel szemben minden drága, sőt az árak napról-napra emelkednek. Sokan munkanélkülivé válnak, tönkremennek. A középrétegekre jellemző a lefelé csúszás.

A témával kapcsolatban használt jellemző kifejezések: az életmód nem helyes, helytelen, nagyon rossz, egyre nehezebb, túlhajszolt, rendszertelen, egészségtelen és egyhangú. A negatív értékítéleteket alapvetően két okra vezetik vissza: a) a pénzre és b) a rohanó életmódra. Ezek szoros összefüggésben, kölcsönhatásban érvényesülnek.

a) A p é n z, pontosabban a pénz hiánya a rossz, egészségtelen élet okozója. Az egyre romló gazdasági helyzetben a diákok bőrükön érzik a megélhetési gondokat. Az életmódra vonatkozó természetes igény, hogy "a lehető legjobbat kell választani". (IV. évf. pénzügyis lány) De a mindennapok valósága a lehetőségek oldaláról egészen mást mutat. A családok jelentős részében a létfenntartás kényszere, a pénz diktál. A szülők fő életszervező elve az elemi életfeltételek megszervezése és biztosítása. Sok család fizetéstől fizetésig él. Szülők és gyerekek között naponta konfliktushelyzetet teremt az igények és lehetőségek ütközése. Ez az állandó lemondásra kényszerülés hatalmas belső emberi feszültséget szít. Ráadásul nehéz ezt diák ésszel megérteni, hiszen az esetek többségében úgy látszik, hogy a szülők minden tőlük telhetőt megtesznek, a diákok pedig szeretnék elérni, megkapni a körülöttük láthatót, a jelenben felfoghatót.

Ráadásul naponta látják az ellenpéldát: vannak akiknek jól megy, akiknek mindenre volt és van elég pénzük. Nem csoda hát, ha sokan eljutnak a reményvesztettségig. Mindennapjaik erőfeszítéseinek nem látják értelmét, így azt egyhangú, monoton kényszerként élik meg.

"Az életmód egyre nehezebb, de ezt még mi nem érezzük, mert a szüleink próbálják tartani az életszínvonalat. Mindig egy kicsit maguktól vesznek el." (I. évf. gimnazista fiú)

"Nehéz megérteni azt, hogy "nincs" vagy "nincs rá pénz". Pedig ez manapság egyre sűrűbben hangzik el. A gazdasági helyzet romlik és az életszínvonal is csökken." (II. évf. dísznövénykertész lány)

"Az osztályban is sokan vannak olyanok, akik a középréteghez tartoznak. Ezek most szépen lefelé csúsznak, mert már abból a pénzből nem lehet mindent megvenni. Van aki eddig is gazdag volt. Annak ezután is lesz minden héten új ruhája." (III. évf. közgazdaságis lány)

Sokan érzik, hogy az élet nem gondtalan. Jellemző, hogy a diákok egy része garasoskodva számolja a pénzét, hogy a legszükségesebb dolgokra elég legyen. Félelemmel gondolnak arra, futja-e a családjuknak a továbbiakban is a taníttatásukra. Vannak olyan diákok, akik munkát vállalnak (pl.: takarítás, gyermekfelügyelet, korrepetálás stb.), hogy az alapvető kiadásait fedezni tudják, vagy elérhessék a vágyott tárgyat, utazást. De olyan diák is van, aki a családját támogatja (!) a keresetével. Nem ritka eset, hogy szobatársak között hatalmas feszültséget okoz az erősen eltérő anyagi helyzetből adódó megnyilvánulások lelki háttere.

b) A r o h a n ó é l e t m ó d az emberi élet megke-
serítője. Egészségtelen a táplálkozás, elterjedtek a fi-
atalok körben is az egészségkárosító szokások (dohányzás
és alkoholfogyasztás). Sajnos kevesen sportolnak.

Nem tartják jónak a szülők rohanó életmódját. Az indok-
lásokból jól látható, hogy a szülők energiájának, idejé-
nek többségét az alapvető szükségletek megszerzésének
kötelezettségei viszik el, melyek következménye a csa-
ládban az egymással való foglalkozás, a szeretet hiánya,
a családtagok fokozatos magárahagyottsága, elidegenedé-
se. Mindezekből kiderül, hogy a megértő, szeretetteljes
családi légkör érték, ill. vágyott érték a diákok jelen-
tős részénél. A falusi megélhetési lehetőségeket és eb-
ből adódóan az ottani életmódot jobbnak tartják általá-
ban, mint a városit.

"A mai világban mindenki rohan, kapkod, ideges.
A szülőknek sem a gyerekekre, sem egymásra nincs
idejük, s ez nagyon rossz dologhoz vezet. Pedig
az embereknek szükségük van szeretetre, megér-
tésre, támogatásra, s legfőképpen a gyerekeknek.
Ezen kellene változtatni, persze nehéz dolog."
(II. évf. közgazdaságis lány)

"Szerintem azzal már mindenki tisztában van -
hála a tömegkommunikációnak -, hogy mi lenne a
helyes. De a mi gazdasági helyzetünkben alig-
alig beszélhetünk életmódváltatásról. Szinte
nincs is rá lehetőségünk. Ne legyünk idegesek -
miért, mi az manapság, ami megnyugtat! Sportol-
junk többet - mikor? stb. Sorolhatnám még a tár-
sadalom által felállított akadályokat." (III.
évf. gimnazista lány)

"Napjainkban egyáltalán nincs meg a feltétele
annak, hogy az emberek rendes, egészséges éle-
tet éljenek. Stressz, rohanás, az embereknek
semmire sincs idejük. Ami jó, egészséges, az
biztos, hogy drága és kevesek engedhetik meg ma-
guknak. Főleg a városiaknak nehéz a helyzetük."
(III. évf. közgazdaságis lány)

Tény azonban, hogy nemcsak keserű, kiábrándult diákok vannak. Él az igény és a vágy az elemi és javuló életfeltételekre. A megfogalmazásban ez a legszűkebb egyéni érdek kifejezésétől a világ össznépeségének érdekéig terjed.

"Jó lenne, ha minél jobban tudnánk élni. (IV. évf. közgazdaságis lány)

"Éljünk egészségesen, mellőzzük a káros szenvedélyeket." (I. évf. dísznövénytermesztő fiú)

"Jó lenne, ha nem kellene éhezni senkinek sem a földön." (II. évf. szőlő-gyümölcsstermesztő lány)

Arra a kérdésre, hogy "Mely téma foglalkoztat legjobban?" a válaszok tartalmi lényegét és a válaszok arányait a következőképpen tudom összefoglalni (Lásd: 9. sz. melléklet)

0) nem nyilatkozott.....	9%
1) a jövő.....	34%
2) a barátság és a szerelem	14%
(fiúk, lányok és a szex)	
3) a tanulás és továbbtanulás.....	14%
4) a háború és a halál.....	8%
5) a vallás.....	3%
6) a földöntúli élet jelenségei.....	3%
7) a családi problémák és a pénz.....	3%
8) a társadalmi-gazdasági válság.....	8%

34% a jövőt jelölte meg. Konkrétan: a vizsgák, az elhelyezkedés, a megélhetés, a családalapítás és az emberiség jövője problémakörét.

A válaszok minden iskolatípusban, évfolyamban, szakmában és mindkét nemből e válasznál csúcsosodnak (33.7%).

(Lásd: 10-11. sz. melléklet) Nem véletlen! Hiszen ma-napság már nem természetes, hogy az iskola elvégzése után mindegyiküknek lesz munkája, jövedelme, lakása, azaz önálló (családi) élethez szükséges feltétele. A középiskolaválasztás és az onnan való kilépés sorsdöntő választás és változás a felnőtt élet küszöbén. Ennek átélését igazolja, hogy a középiskolába lépő elsősök, valamint a munkavállalásra vagy továbbtanulásra készülő harmadik és negyedikesek között különösen magas a jövőn gondolkodók aránya (33.9%, illetve 33.3%) Ezen jelenség egyik lehetséges oka az, hogy az általános, illetve középiskolai tanulmányok befejezésének évében több bizonytalansági tényező befolyásolja a tanulók érték-választásainak alakulását. Pl.: a további életút meghatározása; felvételi vizsgára, illetve szakmunkásvizsgára, érettségire való felkészülés és az álláskeresés nehézségei. Pszichológiai szempontból bizonyos mértékig érthető, hogy a végzős diák a korábbi éveknél jobban befelé fordul, s dominálón a saját problémái foglalkoztatják. Az individualizációt erősíti a közösség leértékelődése és a talponmaradásért, érvényesülésért vívott harc is. A belső arányokat iskolatípusonként vizsgálva szemléletessé válik, hogy minden második szakközépiskolást, minden harmadik szakmunkástanulót és minden negyedik gimnazistát foglalkoztat leggyakrabban a jövője. A gimnáziumban tanulók számára viszonylag távolabbinak tűnik az ÉLET a maga problémáival és nehézségeivel. Egyre többen un. "parkoló" pályának tekintik a gimnáziumot.

14% fejében a tanulással és továbbtanulással kapcsolatos problémák és nehézségek a legfőbb tényezők.

Csaknem kétszer annyi gimnazista helyezi a témát előtérbe, mint szakközépiskolás és szakmunkás. Kiugró az iskolakezdő elsősök és az érettségiző negyedikesek aránya (18, ill. 16%). A II. és III. évfolyamban 10% körüli az arány. Az adatokól nem érezhető a szakmunkás-vizsgára készülők izgatottsága. Ezt a hiányérzetemet a szöveges válaszok valamelyest oldják. Legnagyobb tanulási feszültséget a gimnazisták és az egészségügyi pályára készülők között mértem.

14% gondolataiban a barátság és a szerelem (fiúk, lányok és a szex) a meghatározó elem.

Ez kb. tízből egy gimnazistára és szakközépiskolásra, míg tízből öt szakmunkástanulóra jellemző. Az évfolyamokon belüli arányuk elsőtől harmadikig fokozatosan nő, harmadikban kiugró (11.9% - 12.4% - 17.5%). Az érettségi évében látható visszaesés (14.5%) minden bizonnyal összefüggésbe hozható a tanulmányokra való koncentrációval.

11% fél, retteg a háborútól és a haláltól.

Jellemző, hogy a fiúk körében sokkal kisebb arányban mutatható ki ez az érzés. Legkevésbé a negyedikeseknél jelentkezik. (Megjegyzem, hogy a felmérésre az öbölháború kitörése idején került sor, mely óhatatlanul a háború eseményeire fordította sokak figyelmét.)

7% a társadalmi-gazdasági válságon tépelődik.

Ezafajta gondolkodásmód sokkal jellemzőbb a szakmunkásképző iskolákban, mint a gimnáziumokban. Hangsúlyosan jelentkezik a mezőgazdaság, kereskedelem, igazgatás és pénzügy területén tanulók között, akik az oktatási folyamatban naponta szembekerülnek e problémák nemcsak elméleti, hanem gyakorlati vonatkozásaival is.

3% számára a családi problémák és a pénz a legnagyobb gond.

Az iskolatípusok számadatai azt mutatják, hogy az anyagi és egyéb családi problémákkal küzdő tizenévesek aránya a gimnáziumokban a legmagasabb, 5% (szakközépiskolában 4%, szakmunkásképzőben 2.5%). E teher ellenére vagy éppen emiatt őket foglalkoztatja leginkább a tanulás, továbbtanulás és a jövő.

3% a földöntúli élet jelenségein töpreng.

A tömegkommunikáció egyre bővülő hírei nem csoda, hogy felkeltik az érdeklődést. Meglepő viszont számomra, hogy a lányokat nagyobb arányban foglalkoztatja ez a téma, mint a fiúkat (3.7%-kal szemben 2.7%-kal). A középső két évfolyamon sokkal nagyobb a varázsa, mint elsőben és negyedikben (I.-ben 1.1%, II.-ban 6.2%, III.-ban 5.1%, IV.-ben 1.4%).

3% esetén a vallásos gondolatok az uralkodók.

Ez közelebbről minden 20-ik gimnazistát, 25-ik szakközépiskolást és 50-ik szakmunkástanulót értint a vizsgált populációban. Az összes vizsgált diák között 3.2%-os arányuk elenyészőnek mondható. Érdekes azonban, hogy ezek a diákok az I. és a IV. évfolyamban tömörülnek.

A fenti adatok szemléltetik azokat a témákat, amelyek gondolkodásukban valami miatt újra és újra visszatérnek, uralkodó szerepet töltenek be.

"Azt, hogy az egyén hol jelöli ki céljait, lényegében két tényező határozza meg. Egyrészt az egyén viszonya meghatározott értékekhez, másrészt az egyén realitásérzéke a cél elérésének valószínűségét illetően."

Lewin (1975) gondolatmenetén elindulva különösen fontos annak megkérdezése a tizenéves kollégisták körében, hogy milyen szándékaik vannak a jövőre vonatkozóan. Válaszaikból az értékorientáció és a jövőorientáció összefüggése bontható ki.

A diákok felnőtt életük döntő elemeire vonatkozó kilátásai és választásai a következő képet mutatják:

a) Az elhelyezkedés

2% szerint kilátástalan

7% szerint kapcsolatok kellene hozzá, felkészültség és akarat

68% szerint nehéz, bizonytalan. Vagy sikerül vagy nem. Meg kell alkudni.

23% nem válaszolt. (Lásd: 12. sz. melléklet)

Az I. és II. évfolyamban a helyzetet az elhelyezkedés vonatkozásában kilátástalannak szinte senki sem ítéli. (Lásd: 13-14 sz. melléklet) Gyökeresen változik ez a nézet a végzősöknél. A III. évfolyamosok 3.6%-a, a IV. évfolyamosok 8.7%-a nem lát esélyt arra, hogy munkahelyet fog találni magának. Elmondható, hogy az évfolyamok mindegyikében bizonytalanság érezhető. A diákok döntő többsége, mintegy 2/3-a 50%-os esélyt lát maga előtt. "Vagy sikerül vagy nem." A szakmákat tekintve kiugróan magas a helyzetüket kilátástalannak látók aránya a mezőgazdasági jellegű pályára készülők között. Több fiú érzi teljesen reménytelennek a jövőjét, mint lány. A kapcsolatokban, a felkészültség és az akarat segítő erejében csak minden 14. diák bízik.

Az előző két kérdéskör ("Mely téma foglalkoztat legjobban?" és az elhelyezkedés) adatai is bizonyítják, hogy növekszik diákjaink körében a létbizonytalanság érzése. Sokan sodródnak kilátástalanul, céltalanul, pedig éppen abban az életkorban vannak, amikor nagy tervek és bizonyítási vágy kellene, hogy hajtsa őket. A társadalomra rátelepülő reménytelenség és tehetetlenség kísérő jelenségei az egzisztenciális félelmek. Ezek azért erősödnek fel, mert tudnak a rendszerváltásról, de éppen a mindennapi életükben nem érznek pozitív tartalmú változásokat. Számot kell vetnünk azzal, hogy a felnövő nemzedék munkaerő pozíciói igen kedvezőtlenek, a munkaerőpiacról való kiszorulásuk emberi leépülésüket és értékvesztésüket gyorsíthatja.

b) Az életter választás jellemzői

62% Magyarországon szeretne élni.

Az összes válaszadó 19%-a a mostani lakhelyén, a szülei, szerettei közelében akar letelepedni.

16% Külföldön szeretne élni a fejlett nyugati társadalmak valamelyikében.

Kevesen jelöltek meg konkrét országot. Pl.: az összes válaszadó 4%-a Nyugat-Európai országot (Franciaország, NSZK), 3%-a Amerikát, 1%-a Ausztráliát. Néhányan írták Japánt.

15% Egy békés, nyugodt helyet kíván magának, ahol a normális élet feltételei megteremthetők.

7% Nem nyilatkozott. (Lásd: 15. sz. melléklet)

A számadatokból megállapítható (Lásd: 16-17. sz. melléklet), hogy a döntő többség az országon belül és elsősorban a mostani lakhelye közelében keresi a boldogulás útját. A Magyarországhoz való kötődésben a családi, érzelmi szálak mutatkoznak erősnek.

Szabó Ildikó a 80-as évek végén végzett vizsgálatában arról érdeklődött, van-e olyan ország, ahol szívesen laknának a megkérdezettek egy évig. A diákok 21%-a szeretett volna valamely más szocialista országban lakni. A két vizsgálat során alkalmazott kérdésfeltevésben van némi hasonlatosság. Bár más a két kérdés sugallása, lehetővé tesznek bizonyos összehasonlítást. Jelen vizsgálatban vágyott életteréül szocialista társadalmat senki

sem választott. A korábbi vizsgálatban a fejlett tőkés országot választók aránya 78% volt. A 90-es vizsgálatban ez az arány lényegesen alacsonyabbnak, 16.5%-nak mutatkozik. A gazdasági helyzetnek van elsősorban az ország elhagyására kényszerítő ereje. Legnagyobb arányban a szakmunkástanulók szeretnék, ha felnőtt korban valamely külföldin ország lenne az életterük. Közel 1/4-ük nyilatkozott így.

c) Gyerekszám a családban

- 11% ép családot szeretne 1 gyerekekkel
- 52% ép családot szeretne 2 gyerekekkel
- 14% ép családot szeretne 3 vagy több gyerekekkel
- 2% nem akar családot
- 21% nem nyilatkozott (Lásd: 18. sz. melléklet)

A válaszadók fele minden iskolatípusban, évfolyamban és mindkét nemből a kétgyerekes családmódel mellett szól. (Lásd: 19-20. sz. melléklet) Az egy gyerekes és három vagy több gyerekes családra vágyók aránya 11% és 14%. A gyermeket akaró 385 diák közül a döntő többség (67%) két gyermeket, 19% pedig nagy családot akar. A közgondolkodás az egykét nem tartja jónak, mégis 14% "egykével" tervezi a családi életet. Sajnos a társadalmi-gazdasági feltételek ma egyre kevésbé biztosítják a többgyerekes családok számára a megfelelő vagy kívánt életszínvonalat.

A diákok életvezetését meghatározó értékek és az azokból következő cselekvésmódok vizsgálata alapján nyilvánvalóvá vált, hogy nem létezik számukra egy egységes életmód modell. Különböző tényezők bonyolult rendszerének hatására kialakuló, kategóriákba nehezen sorolható modellek sorával találjuk szembe magunkat.

2. TAPASZTALATAIK A DIÁKÖNKORMÁNYZAT MŰKÖDÉSÉRŐL

Meggyőződésem, hogy a diákönkormányzat mindennapi szerepmagatartása rendkívül fontos tanítási és tanulási lehetőségeket jelent mind a résztvevők, mind pedig az érdeklődő közvélemény számára. Sok-sok alkalmat kínál a politizálás (saját ügyeikkel való foglalkozás) elemi módszereinek az elsajátítására.

A vizsgált populáció a következőképpen határozza meg a diákönkormányzatot.

"A diákönkormányzat fórum a diákok érdekeinek érvényesítésére... Szövetség, melyben a diákok a saját elképzeléseiket megvalósítják... Kis csapat, mely összetartja a nagy közösséget... Eredményesen csak akkor működhet, ha teljesen szabad és független, a tagjai között szoros a kapcsolat és folyamatos az együttműködés."

Az áttekinthetőség érdekében a diákönkormányzatról kapott 496 választ három alapkategóriába soroltam. (Lásd: 21-23. sz. melléklet) E kategóriák kifejezik a fórum működésével kapcsolatos jellegzetes véleményeket:

0. Nem ismeri vagy nem nyilatkozik	23%
1. Jó, mert véleményt mondhatunk,
illetve mondhatnánk	56%
2. Névleges csak, illetve nincs értelme	21%

**Jó, mert véleményt mondhatunk,
illetve mondhatnánk**

A válaszok 56%-ára a pozitív megközelítés a jellemző. Szerintük kell a diákönkormányzat, mert segít megismerni a diákok véleményét, javaslatait, felvetéseit a saját problémáikkal kapcsolatban. Egymás között a gondok nyíltabb feltárására adódik lehetőség. E fórum működése önbizalmat ad. Fejleszti az önállóságot és a felelősségtudatot, hogy a diákok maguk intézhetik ügyeiket, képviselhetik érdekeiket az általuk választott társak révén. Megtanulják a hasonló korú fiatalokat irányítani, vezetni. Egyrészt tenni tudnak a problémák ellenében, másrészt jó programokat tudnak biztosítani. De mindezt csak akkor, ha ez érdekli a diákokat. Sok ötlet kell hozzá. A diákönkormányzat létezése önmagában kevés. Tennie is kell valamit ahhoz, hogy vidámabb, kellemesebb környezetben élhessünk. Ezért aktívabbnak kellene lenni az ötletek, elképzelések megvalósításában. Igazi eredmény csak felnőtt segítségével érhető el. A diákönkormányzat működése segítheti a tanár-diák ellentét megoldását.

Pedagógus vélemények szerint a diákönkormányzatban aktív munkát végző kollégisták személyiségfejlődésében megfigyelhető, hogy érettebben, felelősebben nyilatkoznak, mint az azonos korú társak. Így az "elveszített" szabadidejük más oldalon megtérül.

Névtelen csak, illetve nincs értelme

A válaszadók 21%-ának negatív véleménye alakult ki a környezetében működő diákönkormányzatról. E fórum jövőjére vonatkozóan azonban más-más módon tekint egy-egy szűkebb csoportjuk.

a) A diákönkormányzatban jónéhányan valamiféle megváltóztatást látanak rosszat látnak. Véleményük szerint "a lényeg, hogy a szó jelentése ellenére sem mi döntünk. Csak a már eldöntött kérdésekre mondhatunk igent. Mondhatunk nemet is, de kit érdekel?" "A diákönkormányzat csak egy báb. Látszatdemokrácia, hisz úgylis a tanárok döntenek." "Jó elvi ötlet alapján rossz megvalósítás, ami nem sokat ér."

b) Mások azt állítják, a diákönkormányzat "fontos, de túl sokat nem várhatok tőle", mert

- passzívak, érdektelenek vagyunk, így a diákönkormányzat bármit csinál nincs sikere,
- a tanulók túlterheltsége miatt nem üzemel,
- a diákok nem ismerik a jogaikat, tehát nem is tudják kihasználni ezeket a lehetőségeket,
- úgylis azt tesznek a tanárok, amit akarnak. Ritkán adnak a diákoknak igazat, mindenbe beleszólnak, a jó ötleteket leszavazzák,
- nincs előtte követendő példa, nem érzi az erőfeszítései hatását,
- sok az előítélet vele szemben.

c) Megint mások úgy látják, hogy a diákönkormányzat még csak kezdeti stádiumban van. "Sok lehetőséget hordoz magában."

Nem ismeri vagy nem nyilatkozik

E kategóriába sorolható a válaszadók 23%-a. Jellegetes válaszok azok tollából, akik vállalják, hogy a diákönkormányzat működéséről nincsenek ismereteik:

"Nem tudom miket szoktak ott megbeszélni."

"Nem értem mire jó."

A diákvélemények alapján kirajzolódó kép megmutatja, hogy a diákönkormányzat működésével kapcsolatos problémák három érintett fél problémáira vezethetők vissza az esetek jelentős részében.

1. Maga a diákönkormányzat nem ismeri a jogosítványait, így azokat alkalmazni sem tudja. Nincs előtte követhető pozitív működési minta. Nem áll mellette hozzáértő támogatást nyújtó felnőtt segítő(k csoportja). Így nehezen találja saját szerepét. Egyszerre kell szembenéznie az intézményi hagyományokkal, beidegződésekkel és a sokféle egyéb új kihívással, mely gyakran feszültségeket teremt, konfliktushelyzeteket alakít ki. Ezek rendkívüli módon megterhelik a munkában résztvevőket. A sikertelenség kiábrándító hatású.

2. A képviselt diáktársak gyakran túlterheltek, érdektelenek, passzívak vagy maguk sem tudják az ötleteikkel, kéréseikkel, problémáikkal kihez forduljanak. Nem épülnek be az információs láncba.

3. A pedagógusokban még élnek a régi beidegződések. A diákok szemében előfordul, hogy magatartásuk intoleránsnak tűnik. Nem alakult még ki az intézményi demokrácia teljes működési rendje.

A diákönkormányzattal szemben megfogalmazott józan elvárások és a valós működés ellentmondásai a kollégiumok egy részében indokoltá teszik az intézményi demokrácia elemi viselkedési módjainak, érintkezési szabályainak gyökeres átalakítását annak érdekében, hogy a kollégium is színterévé váljon az aktív társadalmi közéletre való felkészítésnek.

3. TIZENÉVES KOLLÉGISTÁK VÉLEMÉNYE A BARÁTSÁGRÓL

A barátság interperszonális kapcsolat. Érzés, érzelmi töltésű vonzalom. Személyes rokonszenvre és egyéni választásra épül. A barátok megválasztásában a tudatosság az életkorral együtt nő. A serdülők kapcsolatrendszerében a barát központi és kiváltságos helyet foglal el.

Milyen kritériumok alapján választanak barátokat a tizenévesek?

A vizsgálat során 18 felsorolt erkölcsi és lelki vonásra vonatkozóan azt kértem, hogy jelöljék meg azt az 5 dolgot, amit legfontosabbnak tartanak a baráti kapcsolataikban. A választásokat összegző táblázat (mely iskola-típus, szakmai jelleg, évfolyam és nemek szerint is bontja az adatokat) a válaszok viszonylagos kiegyensúlyozottságát mutatja (Lásd: 24. sz. melléklet).

1. helyen az őszinteséget a diákok 69%-a
2. helyen a megbízhatóságot a diákok 57%-a
3. helyen a kölcsönös megértést a diákok 51%-a említi.

Ezen tulajdonságok vezető helyen történő rangsorolása azt mutatja, hogy a barátok lelki közelségét az érintkezés bizalmassága és a megértés adja. A döntő többség érzi, hogy a barátság feltételez egy erős empátiás képességet, hisz a barát megértéséhez bele kell képzelni magunkat a helyébe. "Az együttérezni tudás minden emberi moralitásnak az összejtje. Ebből fejlődik ki az összetartozás tudata és erre épül minden magasrendű emberi érték." (Ancsel, 1982.)

Az öt dolog kiválasztása után kértem, hogy emeljék ki ezek közül a legfontosabbat és indokolják is a választásukat. Az eredmény megerősítette az előbbi megállapítást. Mindezt Daróczi Sándor (1970.) korábbi vizsgálatának eredményeivel összevetve úgy tűnik, hogy az 1-4. helyen rangsorolt követelmények elavulhatatlan emberi értékek és szükségletek. (Lásd: 25. és 26. sz. melléklet)

1. helyen az őszinteséget említi	22%
2. helyen a megbízhatóságot említi	15%
3. helyen a szeretetet említi	14%
4. helyen a kölcsönös megértést említi	13%
5. helyen az összetartást említi	11%

A válaszok indoklásából érezhető, hogy a barátság fontos, mert általa lehetőség nyílik bensőséges kommunikációra. Kitűnik továbbá, hogy az igazi barátok sok-sok

közös élmény birtokosai. Viszonyukat a lelkek közötti intim kapcsolat, a másikkal való kitárulkozás jellemzi. A jó barátok nemi azonossága elősegíti egymás problémáinak megértését és az egymással való azonosulást. Az örömeiket, gondjaikat, legbensőbb titkaikat osztják meg egymással. Egymás titkainak ismerete és a titkok megtartása egyre szorosabbá és meghittebbé teszi a kapcsolatot. A jó barátok olyasmit is elmondanak egymásnak, amit szüleiknek vagy partnerüknek a gátlásaik miatt nem tudnak elmondani. Ennek ismeretében érdekes ellentmondás, hogy a választási kritériumok rangsorolásakor a titoktartást mindössze 5 fő (1%) sorolta az öt legfontosabb szempont közé. Így a titoktartás az összesítésben a 17., utolsó előtti helyen áll. Ezek után nézzük meg, hogy van-e eltérés a barátválasztás kritériumaiban iskolatípusonként, évfolyamonként és nemeként, a rangsorban első három helyre tett kritériumok tekintetében. (Lásd alább és a 25. sz. melléklet)

iskola- típus	1. helyen	2. helyen	3. helyen
gimná- zium	szeretet 21.3%	őszinte- ség 19.7%	kölcsönös megértés 11.5%
szakkö- zépisk.	őszinte- ség 21.6%	szeretet 14.7%	kölcsönös megértés 8.0%
szakmun- kákép.	megbíz- hatóság 17.7%	őszinte- ség 16.7%	összeta- rás 15.0%

évfolyam	1. helyen	2. helyen	3. helyen
I.	összeta- rás 16.9%	megbíz- hatóság 14.7%	őszinte- ség 14.1%
II.	őszinte- ség 23.0%	megbíz- hatóság 12.4%	szeretet 11.5%
III.	őszinte- ség 16.1%	szeretet 16.1%	megbíz- hatóság 13.1%
IV.	őszinte- ség 33.3	kölcsö- nös meg- értés 11.6%	szeretet 11.6%

nemek	1. helyen	2. helyen	3. helyen
fiú	összeta- rás 17.0%	becsüle- tesség 14.9%	megbízza- tóság, jó- kedv, vi- dámság 9.6%
lány	őszinte- ség 21.9%	szeretet 14.7%	megbízza- tóság 13.7%

Az adatok önmagukért beszélnek. Megmutatják az említett öt erkölcsi és lelki vonás kiemelt fontosságát a barátválasztásban. Azt, hogy az első három helyen rangsorolt kritériumok (döntően: őszinteség, megbízhatóság, szeretet, kölcsönös megértés és összetartás) százalékos választási arányait tekintve viszonylagos kiegyensúlyozottság tapasztalható, mely a válaszadók hasonló szemléletére és értékkategoriáira utal.

A barátság nagyon komplex, összetett érzés. Nehéz az összetevőire bontani és azok között valamiféle rangsort kialakítani. 9% nem akarta vagy nem tudta megnevezni a baráti kapcsolataiban legfontosabbnak ítélt tényezőt. Jellegetes indoklás a tudatosan mérlegelőknél:

"Nagyon nehéz volt az öt legfontosabb dolgot kiválasztani, s így nem tudom az első helyen lévő megnevezni. Szerintem ezek a dolgok fontosak mind és nem lehet berangsorolni őket, mert ezek nélkül nincs barátság, s egymást kiegészítve léteznek. A különböző baráti kapcsolatokban egyikből több, másikkól kevesebb van, de mindegyik egyaránt fontos." (III. évf. idegennyelvi gyors- és gépíró lány)

"Nincs köztük hierarchia, egyformán fontos mind." (IV. évf. közgazdaságis lány)

Érdeemes elemezni néhány átlagtól való eltérést

A szakmunkástanulók 51%-a 2. helyen választotta a becsületességet. Az egészségügyi pályára készülők 50%-ánál ez a 3. helyen szerepel. Az adatok alapján valószínűsíthető, hogy ez a választás a leendő szakmájukhoz kapcsolódó követelménnyel függ össze. A pedagógus pályára készülők lelki világát ismerve nem csodálkoztam, hogy náluk a szeretet áll az 1. helyen 100%-os választási aránnyal. Ezt követi 88% szerint az őszinteség és 75% szerint a megértés. A fiúknál az összetartás áll az első helyen (53%). Ez a tulajdonság a lányoknál 40%-os választási aránnyal az 5. helyre szorul. Mindez jól szemlélteti, hogy a fiúk döntő része számára ebben az életkorban fontosabb a csoporthoz tartozás, mint a lányok számára.

A legkevésbé fontosnak ítélt dolog a sorban általában a hasonló ízlés (3%), az ipari tanulóknál pedig a tudás-tájékozottság (4%). Ez utóbbi jellemzőt külön is megvizsgáltam. (Lásd: 24. sz. melléklet) Összesen a diákok 5.8%-a (29 fő) választotta. Ezzel a rangsorban a 16., csaknem utolsó helyre szorult. A szélső értékeket a pedagógusjelölteknél (0%) és a IV. évfolyamban (11.6%) találtam. Az életkor előrehaladtával, az értelmi képességek és az intelligencia fejlődésével párhuzamosan a tudás-tájékozottság fontossága a barátválasztásnál fokozatosan növekszik. (I. évf. 4.0%; II. évf. 5.3%; III. évf. 5.8%; IV. évf. 11.6%), de a fiúknál közel kétszer annyian (9.6%) tartják fontosnak, mint a lányoknál (5.0%). Kevesebb gimnazista (3.2%) értékeli ezt, mint szakmunkástanuló (5.2%) vagy szakközépiskolás (6.5%).

Az egymás segítésére irányuló igény az életkor előrehaladtával jelentősen csökken. (I. évf. 61.5%; II. évf. 46.0%; III. évf. 43.8%; IV. évf. 34.8%). EZ a tendencia és a diákok én-tudatának fejlődése fordított arányt mutat. Egymás segítését a pedagógus pályára készülőök tartják a legkevésbé fontosnak (23%), s az egészségügyiek a legfontosabbnak (46.7%). A többi szakmában 40-42% tartja lényegesnek.

A legfontosabbnak ítélt jellemzők rangsorát összevetetem a társak közötti jó kapcsolatra vonatkozó jellemzők rangsorával, melyet Daróczy Sándor ((1970) készített 1965-69. között kollégisták körében. Az 1991. évi felmérés során kapott választások megmutatták, hogy melyek a legfontosabb erkölcsi és lelki vonások a személyközi kapcsolatok mai piacán. Kétirányú eltolódást tapasztaltam. Miközben fontosabbá vált az őszinteség és a becsületesség, kevésbé tartják döntő tényezőnek a kölcsönös megértést és egymás segítését. A háttérben az okok között hangsúlyosan szerepelnek a család és az iskola válságából, hiányos nevelőmunkájából adódó problémák, az azonosulási képtelenség és a társadalmi rendszerben lezajlott változások.

Tulajdonságok 1965-69-ben	Sorszám a rangsorban	Tulajdonságok 1991-ben	
kölcsönös megértés	1.	1.	őszinteség
egymás segítése	2.	2.	megbízhatóság
összetartás	3.	3.	kölcsönös megértés
őszinteség	4.	4.	becsületesség
bizalom	5.	5.	összetartás
barátság	6.	6.	egymás segítése
becsületesség	7.	7.	jókedv, vidámság
megbecsülés	8.	8.	szeretet

4. TALÁLKOZÁS A SZERELEMMEL

A barátság a szerelem iskolája, vagyis előkészület a partnerkapcsolatokra. A jó barátok nemi azonossága elősegíti egymás problémáinak megértését. Az egymással való azonosulás lehetővé teszi az intim kapcsolatokra jellemző őszinte önfeltárást. A barátság egy ideig a partnerkapcsolatok "gyakorlási periódusában" is megőrzi jelentőségét, mert lehetőséget ad a partnerek és a kapcsolati problémák kiértékelésére. A baráti és szerelmi kapcsolatok tartalmának ezen szoros összefonódása miatt indokoltnak tartom a vizsgálat e két témájának egymás mellett, egymással összefüggésben való tárgyalását.

A szerelem jellemzői és szerepe a tizenévesek életében

A vizsgálati személyekhez intézett kérdés így hangzott: "Mi a véleményed a tizenéveseket is érintő következő problémáról: s z e r e l e m?" Az e témakörben értékelhető 389 válasz két jellegzetes csomópontja a szerelem jellemzőinek összegyűjtése és a szerelem tizenévesek életében betöltött szerepének kutatása volt. E két gondolatkör szó szerinti válaszai a következőképpen összegezhetők szövegmontázs formájában:

"A szerelem egy leírhatatlan és elmondhatatlan érzés, ami egy férfi és egy nő szoros, meghitt kapcsolatára épül... Nemcsak testi, hanem lelki közösséget, egyezséget, egymás vállalását is jelenti... Mindenki saját

egyéniségével, nézeteivel próbálja megvalósítani... Nagyon jó dolog, de csak ha kétoldalú. Gyönyör, boldogság, gyötrellem, szenvedés. Ezzel lehetne jellemezni... Erre alapozódik a jövőnk, a házasság, a családalapítás... A legszebb és legjobb érzés a világon..."

A szerelem a tizenévesek életében az egyik legfontosabb dolog. Ezáltal az ember sokmindent megtud magáról és a partneréről is. Sokat tanulhatnak egymástól, formálhatják egymást... Jó dolog valakihez tartozni, meglepetéseket tartogatni számára, megbeszélni vele a problémákat. A szerelem a legegészségesebb kábítószer (jó értelemben!)... Színt tud hozni az életbe... Megváltoztatja a gondolatvilágot. Felszabadultabb, boldogabb lesz az ember... Aki szerelmes az sokkal több mindenre képes. Van akit a szerelem buzdít tanulásra, dolgai elvégzésére... A szerelem egyfajta támaszt, vigaszt is jelent... Segíti az embert a szakadékok áthidalásában, lelkiileg megerősít... Jó, ha valaki talál egy hozzá illő társat, akivel megértik egymást, s ebben a rohanó világban szeretetet, örömet tudnak nyújtani egymásnak..."

A kirajzolódó szerelemkép a főiskolai hallgatók vallomásaival sok tekintetben nagy hasonlóságot mutat. (Kiss I., 1991.) Fl.: a nyilatkozók mindkét diákcsoportban meglehetősen értékelfogultságot tükröznek a szerelemre vonatkozóan. A szerelmet szükséges jónak, természetes, szép dolognak tartja a válaszadók 74%-a. (Lásd: 27-29.

sz. melléklet) Konfliktus nélküli szerelmet igényelnek és várnak. A döntő többség idealizálja a szerelmi állapotot, s korosztálya személyiség-formálódásának folyamatában a sajátos kommunikációs rendszerével, cselekvési terével és aktivizáló hatásával döntő tényezőnek ítéli. Szerelemfelfogásuk szerint a személyiség egészséges kibontakoztatásához, az élet teljességének átéléséhez nélkülözhetetlen ez a számukra még csak vágyott, épp most próbálgatott vagy szenvedélyesen megélt új életérzés. Néhányan odáig is elmennek, hogy a szerelmet az élet egyetlen értelmének tekintik.

A válaszadók megfogalmazásaikban általában a lelki tartalmat emelik ki. A lelki közelségre és érintettségre helyezik a hangsúlyt. A szerelmi kapcsolat alapjaként a barátsághoz is szükséges legfontosabb tulajdonságok (őszinteség, megbízhatóság, szeretet, kölcsönös megértés) meglétén túl hangsúlyozzák az egymásba vetett hit, az egymás felé irányuló bizalom fontosságát. A szerelembe esést egy véletlen helyzet adta lánggalobbanásnak vagy kölcsönös szimpátiára épülő, idővel nagy erősséggig fokozódó érzelemnek gondolják. Ebből következik, hogy a partnerválasztás tudatossága - mint a modern szerelem jellemzője - a főiskolásokhoz hasonlóan, a tizenéveseknél sem érvényesül meghatározó módon. A kisebbség válaszaiban azonban találtam erre mutató jeleket. Ezek a diákok az igazira való várakozást, a nagy Ő keresését bizonyos jó értelemben vett válogatásnak fogják fel. Körükben a partner személyiségére vonatkozó elvárás az "egyéniesség", ami sajátos, vonzó karaktert, a "többi"-től

való eltérést, valamiféle másságot jelent. A "többi" szót pejoratív értelemben használják, melynek alapjaként elsősorban a párkapcsolatokban egyre jobban tért hódító negatív magatartásformákat jelölnek meg (partnerek válogatása, felszínes kapcsolatok, egymás kihasználása, élvezetek hajszolása). Másik jellegzetes elvárás a felelős, komoly kapcsolat teremtésére való igény. A szexualitást a lelki szerelemre épülő testi kapcsolatként tartják megfelelőnek.

A szerelem fogalom jellemzőinek felsorolásánál túlsúlyba állítják a pozitív jelzőket, de a közvetett és közvetlen tapasztalataik a negatív vonások felsorolását is magukkal hozzák. A szerelem utáni kielégítetlen vágy vagy a szerelmi csalódás a magánéletben már ebben az életkorban is olyan kiegyensúlyozatlanságot idézhet elő, mely életük minden megnyilvánulására kihat. Azok, akik nem járnak senkivel gyakran magányosnak, szomorúnak, boldogtalanoknak, csúnyának, szerencsétlennek érzik magukat. Irigykedve figyelik a szerelmi partnerrel rendelkezők vidámságát, határozottságát, kiegyensúlyozottságát. A párkapcsolat az ő személyükben talán még értékesebbnek tűnik, mint az azt megélők számára.

A szerelmet, mint első élményt igen intenzív rácsodálkozás-ként, felfedezés-ként élik meg. Keresik a választ, a magyarázatot az új, eddig nem tapasztalt érzésekre. Egymás szemében látják önmagukat. Az így szerzett ismereteket és tapasztalatokat mint értéket őrzik magukban

és a barátok/barátnők cserélik egymás között. A vizsgálatban résztvevők jelentős része foglalkozott a tanulás és a szerelem kapcsolatával. A válaszok sokszínű tartalma alapján a szerelemnek a tanulási tevékenységre gyakorolt hatását négy típusba sorolom. A csoportok elemzése során szemléletessé válnak különböző értékorientáció típusok, a romantikus és ésszerű szerelem jellegzetes jegyei.

A szerelem és a tanulás kapcsolata

- a) A szerelem segíti a tanulást,
- b) Aki szerelmes az nem tud tanulni,
- c) Kell a szerelem, de első a tanulás,
- d) A szerelem és a tanulás nem egyeztethető össze. Amíg tanulok, nem akarok szerelmes lenni.

a) A szerelem segíti a tanulást.

A szerelem belső lelki ereje megsokszorozza a szellemi és fizikai energiát, kitágítja az érdeklődést, így ez az intellektuális fejlődésük hatalmas hajtóerejévé válik. A szerelmi és a tanulmányi sikereik kölcsönösen erősítik egymást, kedvezően befolyásolják az emberi kapcsolatok tartalmasabbá tételét, az érzelmi gazdagodást és stabilitást. Az így gondolkodók a szerelmi állapotot értékteremtő mechanizmusként fogják föl.

"A szerelem nekem egyfajta erőt ad pl.: a tanulásban. Vidám vagyok." (I. évf. számviteli gazdálkodó lány)

"Sajnos nagyon kevés idő jut a szerelemre a rövid otthon töltött hétvégék miatt de sokszor ez segít az iskolai gondjaim megoldásához." (IV. évf. ruhaiparis lány)

b) Aki szerelmes az nem tud tanulni.

Ezt a típust eluralja a szerelem. A szerelmi állapot vagy a szerelmi csalódás megnehezíti a figyelmé összpontosítását, eltereli az érdeklődését az iskolai tanulmányokról. Ennek következményeként a tanulmányi eredménye visszaesik, kudarcok sora éri az iskolában. Ezt lelkieken a szerelem varázsa bizonyos mértékig kompenzálhatja. Csalódás esetén azonban súlyosabb magatartászavarok jelentkezhetnek.

"Jó ha van az embernek egy barátja, akihez közel áll, csak az a baj, hogy a szerelem elveszi a kedvet a tanulástól. Ha szerelmes valaki, akkor nem tanul, mert szerelmes. Ha összeveszett a barátjával, akkor azért nem tanul." (II. évf. gimnazista lány)

c) Kell a szerelem, de első a tanulás.

Az ebbe a csoportba tartozók nagyfokú önfegyellemmel, önkontroll képességgel rendelkeznek. Képesek érzelm-megnyilvánulásaik akaratlagos szabályozására. A szerelem és a tanulás életük lényeges része. A kettő viszonyában első a tanulás, a kötelességteljesítés, mely a jövő megalapozását szolgálja és csak másodlagos lehet a szerelem. A mondatszerkesztésben a "de", "de sajnos", "igaz, hogy" szavak arra utalnak, hogy a rangsor kényszerű észérveken alapul. A háttérben érezhető a környezet ezirányú követelménye, elvárása és nyomása. (Lóránd F., 1986)

"A szerelem számomra nagyon fontos dolog, de sajnos még az iskola és a tanulás van előnyben." (II. évf. dísznövénykertész lány)

"A tanulás után a szerelem a második, ami nagyon érdekel, igaz néha jobban mint a tanulás, de az átlagomat nem rontom le." (III. évf. kertész-technikus lány)

"A szerelem az jó dolog, de sokszor elveszi a diákok eszét. A becsületes diák a szerelemre és a tanulásra egyaránt fordít időt." (III. évf. könyvkötő lány)

d) A szerelem és a tanulás nem egyeztethető össze. Amíg tanulok, nem akarok szerelmes lenni.

Ez a vélemény típus racionális - lelkiismeretes erkölcsi értékorientációra utal. Komoly, felelősségtudó, kevésbé rugalmas és vállalkozó szellemű diákok nagy dilemmája ez. Ők a már elsajátított erkölcsi elvet, szabályt mereven alkalmazzák. Vágynak a szerelemre, de annak megélését a hozzá kapcsolódó problémák miatt időben eltolják. A vágyott szerelem hiányáért mindemellett okolják a külső környezeti feltételeket. A problémát elsősorban életmódbeli gondokra vezetik vissza (pl.: időhiány, kollégiumi kötöttségek, nevelői korlátok), másodsorban a megfelelő partner hiányára.

"Nagyon sokszor nem egyeztethető össze a tanulás és a szerelem. Aki rákényszerül a kollégiumra, annak meg annyira meg van szabva, hogy mikor mit csináljon, hogy megint nem marad ideje másra." (III. évf. gimnazista lány)

"Várjunk még vele! Elveszi a figyelmet a tanulástól, ami most a mi fő feladatunk. Jónak tartom, csak még később." (I. évf. növénytermesztő fiú)

"Fontos dolog, ám sajnos nincs idő rá! Ez a monoton munka passzívvá tesz bennünket. Nem igazán tudunk felszabadulni. Sajnos gyakran hiányzik az ehhez szükséges megbízható pár."

A valóságban ezek a típusok korántsem mindig ilyen tisztán jelentkeznek. Egymás mellett élésük és váltako-

zásuk figyelhető meg. E felmérés is igazolja Lóránd Ferenc (1986) szavait, miszerint "a szerelem átrendezte értékrend éppúgy konfliktusok kitermelője, mint az elmentettje", a szerelemtől való átmeneti távolságtartás. A szerelem által erősen befolyásolt szellemi és pszichés gazdagodás feltételelezi és kölcsönösen kiegészítik egymást. E kettő párhuzama és harmóniája eredményezi a személyiség tényleges kiteljesedését.

A vizsgálat résztvevőinek egyik jellegzetes reakciója az emberi kapcsolatokban a humánus gesztusok keresése, s ennek érdekében a lázadás. Lázadás a szép, mély érzelmenek alapuló nő-férfi kapcsolatért, s mindenért, ami ez ellen szól és dolgozik. Ugyanakkor a másik oldal az, hogy a szabad szerelem igazi lehetőségeit nem tudják átélni és értékelni. Saját érzéseikkel nincsenek tisztában. A fő hajtóerő a fiú-lány kapcsolatokban a szexuális ösztön mellett a kíváncsiság. Egymást is biztatják a próbálkozásra. Sok esetben nem tudnak disztinkválni, mert nem érzik a korlátokat. Sajnos sok a szabad erkölcsű nő már a tizenévesek között is, ami az értékrend negatív változását mutatja.

5. VÉLEMÉNYEK AZ ABORTUSZRÓL

A serdülőkori szerelemhez szorosan kapcsolódnak a szexuális problémák és az abortusz. Az abortusz az élet és halál kérdésének ellentmondásos szeglete. Adminisztratív szabályozás az egyik legdiszkrétebb magánügyben. A téma aktualitását két dolog adja: az ÉLET maga és az (éppen a vizsgálat idején készülő) Abortusz-törvény. A statisztikai adatok szerint 1985-89. között a Bács-Kiskun megyében végzett művi abortuszok 10-13%-ában az anya életkora 20 év alatt volt. Ennek ismeretében a vizsgálat az abortusz-kérdést is érintette.

A válaszokban két egymástól határozottan elkülönülő értékbeállítódás körvonalazódott az abortusszal kapcsolatban.

29% elfogadja az abortuszt. Közülük:

14% az élet velejárójának tartja

15% szükséges rossznak ítéli

57% elutasítja az abortuszt. Közülük:

9% a kategorikus elutasításon túl emberölésnek, gyilkosságnak nevezi

14% nem foglal állást (Lásd: 30. sz. melléklet)

A válaszok igazolják a korosztály abortusszal kapcsolatos érintettségét. A számszerű és szöveges válaszokból egyértelműen kitűnik, hogy a lányokat minden évfolyamban jobban érdekli és érinti ez a téma. Beszélnek, olvasnak róla, félnek tőle. A fiúk az abortusz ügyét általában

kivülállóként szemlélik. A nem nyilatkozók döntő részét is ők adják. A vélemények az abortusz teljes tilalmától a bizonyos kikötésekkel való engedélyezésen át a teljes liberalizálásig terjed.

Az abortuszt elfogadó tizenévesek

Az a b o r t u s z t a z é l e t v e l e j á r ó -
j á n a k t e k i n t ő t i z e n é v e s e k (14%) g o n d o l k o d á -
s á b a n a g y e r m e k a z a b o r t u s s z a l ö s s z e f ü g g é s b e n e g y f e l e -
l ő t l e n , m e g g o n d o l a t l a n m a g a t a r t á s k ö v e t k e z m é n y e , m e l y
t e h e r k é n t , r o s s z d o l o g k é n t j e l e n i k m e g , a m i t ő l a z a n y á -
n a k s z a b a d u l n i a k e l l . A t i z e n é v e s t e h e r b e e s e t t l á n y n a k
n i n c s s z ü k s é g e a g y e r e k é r e . A t e s t é b e n k e l e t k e z e t t ú j
é l e t l é t e n e m ö r ö m ö t j e l e n t s z á m á r a . M i n d k é t n e m v á -
l a s z a i b a n ö s s z e c s e n g , h o g y a n e m k í v á n t t e r h e s s é g g o n d -
j á v a l a l á n y t ö k é l e t e s e n m a g á r a m a r a d . É r d e m e s m e g e m l í -
t e n i : n e m t u d a t o s u l b e n n ű k , h o g y v a l a k i , n e m p e d i g v a -
l a m i e l l e n d ö n t e n e k a z a b o r t u s z t v á l l a l ó k .

"Szerintem a mai időben ez nagyon nagy probléma, mert egyre több a meggondolatlan fiatal, de az az előnye, hogy a nem kívánt terhességet főleg fiataloknál (akik még nem tudják vállalni az anya szerepét stb.) meg tudják ezzel szakítani."
(III. évf. zöldségtermesztő lány)

A z a b o r t u s z t s z ü k s é g e s r o s s z -
n a k t e k i n t ő k (15%) általában elemzik az abortuszhoz vezető okokat és a művi beavatkozás, vagy be nem avatkozás lehetséges következményeit. Megállapítják, hogy az abortusz durva, egészségre ártalmas beavatkozás.

De azt is látják, hogy egy nem kívánt terhesség tönkretetheti a lányok életét, jövőjét, családi boldogságát. Ezért az abortuszt elutasító és megengedő magatartást a körülményeket mérlegelve egymás mellett érvényesítik. Véleményünk szerint indokolt és érthető a terhesség-megszakítás

- ha valakinek kimutatják, hogy súlyos egészségkárosodással születne gyereke,
- ha nemi erőszak útján jött létre terhesség,
- ha az anya életét veszélyezteti a szülés vagy a magzat kihordása,
- ha valaki még nem képes az anyaszerep vállalására,
- ha valaki már nem akar több gyermeket szülni,
- ha nagyon rossz a családi háttér pszichés és/vagy anyagi szempontból.

A diákok által megnevezett szempontok döntőrészt meg-egyeznek a magzati élet védelméről szóló 1992. évi tör-vennyel, tehát meglehetősen reális értékítéleteket tük-röznek.

"Csak a legszükségesebb esetekben végeztetném el. Pl.: az anya élete forog kockán, nem egészséges a magzat, esetleg nagyon rossz családi háttér." (II. évf. egészségügyis lány)

"Szükség van rá, mert nemcsak olyan nők mennek abortuszra, akik felelőtlenül csinálnak egyes dolgokat." (II. évf. cipész lány)

"Részben egyetértek az abortusszal, részben el-ítélem. Azért értek vele egyet, mert annak semmi értelme, ha megszüli valaki a gyermeket és utána nevelőotthonba adja vagy szeretet nélkül neveli fel, feltéve ha az anyagiak biztosítva vannak. Azért ítélem el, mert egy életnek vétnek véget, megölik a születendő gyermeket." (II. évf. köz-gazdaságis lány)

A fiúk és a lányok 13-14%-a egyaránt úgy látja (Lásd: 31. sz. melléklet), hogy kell, szükséges a terhesség-megszakítás, mert megadja a visszatérés lehetőségét a normális életbe egy fiatalon, felelőtlenül elromlott élethelyzetből. Megmenti a fiatal lányt a megbélyegzéstől, a korai szülői szerep terheitől és kötöttségeitől, visszaadja a szabadságát. Gyermekeket ment meg később a rossz élettől és tragédiáktól. Ugyanakkor azt is látják, hogy különböző károsodásoknak van kitéve a műtét kapcsán az anyai szervezet. A káros következményeket tekintve a lelki sérüléstől kezdve a gyermektelenségen át a halálig említenek példákat.

"Biztos vagyok benne, hogy a tizenéves korban végzett abortusz indokolt, mert a tizenéves fiatal anya egy életre meg van bélyegezve. A meg nem szült gyerekek se lenne biztos a jövője." (II. évf. dísznövénykertész lány)

"Véleményem szerint jó, hogy van abortusz, hiszen azok száma alacsony, akik ezt igénybe veszik. Ha nem lenne, lehetne több állami gondozott, esetleg súlyosan sérült gyerekek, akit az anya kénytelen világra hozni." (IV. évf. pénzügyis lány)

A teljes liberalizálás támogatói a döntésben a legilletékesebbnek az anyát nevezik meg. Fontosnak és szükségesnek tartják, hogy kizárólag az anya illetve a család dönthesse el a terhességet megtartja, vagy megszakítja. A következmények (gyermek vagy egészségkárosodás) később úgyis őt magát terhelik. Az indoklás során a nők emberi jogaira és lelkiismeretére hivatkoznak. A Családjogi Törvény szerint a nő és a férfi egyenrangú. Ennek ellenére az apa, mint az abortusszal kapcsolatos

döntésben résztvevő társ vagy az abortusz miatt lelkiileg sérült szülő sehol sem jelenik meg. Érezhető viszont, hogy tizenéveseknél a család általában komoly tényező a döntési folyamatban a maga segítő, büntető, elutasító stb. hozzáállásával.

"Szükség van rá! Ha egy nő nem akar gyereket, senki sem kötelezheti arra, hogy szüljön. Elég, ha vállalja az abortusz következményeit. Persze a legjobb megelőzni a dolgokat."
(III. évf. idegennyelvi gyors- és gépíró lány)

"Azt, hogy ki milyen családban szeretne élni, szerintem dönthesse el saját maga. Tehát semmiképpen sem az abszolút objektíven véleményt nyilvánító bizottságra bízom az ügy elintézését. Ha valaki úgy érzi, hogy teljes felelősséggel dönteni tud, az tegye, ám ha valaki 14-15 évesen terhes lesz, akkor azt már inkább bízom egy más bíróra, az is inkább a családja lenne." (III. évf. gimnazista lány.)

Az abortuszt elutasítók

A terhességmegszakítást elutasítók (57%) által használt jellegzetes szavak és kifejezések: emberölés, gyilkosság, szenvedés, kíméletlen, szörnyű módszer; kegyetlen, undorító, szomorú és értelmetlen; bűncselekmény, törvényellenesnek kellene lennie.

Az e csoportba tartozók elsősorban a magzat szempontjából, a magzat védelmében foglalnak állást. A magzat élethez való jogából, az élet kioltásának morális elfogadhatatlanságából indulnak ki. Az anya gyermeket eldobó megatartását elítélik. A probléma körülményeit nem vizsgálják. Az abortuszt előidéző okként szinte kizáró-

lag a meggondolatlan szexuális kapcsolatot és a védekezés hiányát említik. Maga az abortusz gondolkodásukban az anya és a műtétet végrehajtó orvos bűneként, abnormális cselekedetként jelenik meg. Kétféle nézőpontot képviselnek: külső szemlélőként bíraskodnak vagy beleképzelik magukat a helyzetbe. Az utóbbiak sajnálják az anyát a műtéttel kapcsolatos szenvedések és következmények miatt (lelki deformitás, egészségkárosodás, későbbi gyermektelen élet). Nyilatkoznak továbbá arról, hogy ők inkább megszülnék és felnevelnék a gyermeket, mintsem elvetessék. Másoktól is ezt várják el, mert a családi boldogság nélkülözhetetlen feltételének tartják a gyermeket.

"Gyermekgyilkosság! Mindenképpen ellene vagyok, mert minden gyermeknek joga van élni és egy anyának ezt nincs joga elvenni. Az életet Isten adja és csak ő veheti el." (II. évf. gimnazista lány)

"Véleményem szerint emberölés, mert ez a kis magzat miután elkezdett fejlődni, éppolyan ember, mint a többi." (III. évf. zöldségtermesztő lány)

"Gyilkosság, felelőtlenség következménye." (II. évf. egészségügyi lány)

"Rohamosan fejlődő társadalmunk egyik rákfenéje. A magam részéről elítélem. Az ember értelmes, gondolkodó lény. Mindig és mindenhol tudatában kell, hogy legyen a tetteinek. Ha valamit megtett, vállalja a következményeit. Az abortusz bizonyos megvilágításból gyilkosság is." (IV. évf. kertésztechnikus fiú)

"Én nem helyeslem ezt. Ha velem véletlenül az történne, hogy teherbe esnék, inkább megszülném azt a gyermeket bármi áron is, de abortuszra nem vállalkoznék." (III. évf. egészségügyi lány)

Az abortuszt vállaló tizenévesekkel szemben ellentmondóak a vélemények. Találkozunk kritikával, megértéssel, és a felelőtlenség miatt bűnhődésre való kárhozzátással. Bűnhődés alatt magát az abortuszt értik, hisz a műtét és a következményei épp elég testi-lelki szenvedést okoznak, keserves tanulságul szolgálnak.

"Az a lány, aki idáig eljut, az vagy nem eléggé intelligens, vagy nem kapta meg a szükséges felvilágosítást - ez lehet a nevelők hibája. Ha valaki eljut a szerelemben a beteljesülésig, az az ember legyen tudatában annak következményeivel." (IV. évf. gimnazista lány)

"Kell. Lehet, hogy önzőnek tűnik, de 15-18 éves korban az embernek még a saját élete a fontos, nem egy leendő gyermeké." (IV. évf. gimnazista lány)

"Nem ítélem el, megértem őket. Pl.: egy 16 éves lány mit kezd egy gyerekkel?" (II. évf. gimnazista lány)

"Aki nem tud magára vigyázni az vállalja is a következményét." (III. évf. épületburkoló fiú)

A fogamzásgátlás és az abortusz erkölcsi megítélése erősen eltérő. A kettő viszonyában a fogamzásgátlást tekintik a kisebbik rossznak. A mellette szóló érvek: törvényes, erkölcsileg megengedettnek mondott módszer. A szexuális partnereknek nagy szabadságot biztosít, mert a fogamzásgátlás helyesen alkalmazott technikája elkülöníti a közösülést a nemzéstől.

"Sajnos nagyon sok abortusz van a 13-17 év közötti lányok esetében. Én ezt mélyen elítélem. Miért nem számolt ezzel a lehetőséggel? Miért nem védekezett? Lehet, hogy ezek után már nem szülhet és miért - meggondolatlanságból." (IV. évf. egészségügyi lány)

A válaszokban felfedezhető a tömegkommunikáció direkt hatása. Többeket például olyan mélyen megragadott a "Néma sikoly" c. film élménye, hogy hatására az abortuszt ellenzők táborába álltak. Sok más film tartalmi lényege a szex és az erőszak hirdetése, s az érzelmi azonosulás révén az erre való buzdítás. Mindezek hatása is érezhető abban, hogy a válaszok csekély részében jellemző a szexközpontú érdeklődés.

"Szörnyű dolog! Én soha nem lennék rá képes. És aki kénytelen (a kora, családi körülmények miatt) belemenni, annak ez óriási lelki megrázkódtatást okoz. A Néma sikoly c. film erről szól. Elsírtam magam azon a filmen." (III. évf. idegennyelv gyors- és gépíró lány)

A véleményekből általánosítható az a szemlélet, mely a szexualitást nem köti szorosán a házasság intézményéhez. A mai lehetőségek által kínált szabadsággal azonban kevesen tudnak okosan élni. A fiatalok jelentős része kétségekkel van tele, hogy mikor és mennyit engedhet meg magának. Rengeteg a gátlás, a félelem és a szorongás. A nemi élet kezdetének jónéhányan korainak vélik a tizenéves kort. Az ideális időpont meghatározása azonban a körükben nehezen konkretizálható. A valóságban egyre korábbi életkorra tolódik a szexuális élet kezdete.

"Szerintem tizenéves korban nem kell még olyan kalandokba kerülni, aminek terhesség lesz a következménye. Lehet még azzal várni." (III. évf. egészségügyis lány)

"Szerintem a tizenéveseknél egyáltalán nem fontos a nemi élet. Ezt úgy értem, hogy két ember ha szereti egymást, még nem kell nemi életet élni. Ha pedig ez elkerülhetetlen, akkor az a lány tudjon magára vigyázni. Ha mindenki vigyázna magára és a gyerekére, nem kellene embereket ölni." (III. évf. dísnővénykertész lány)

Az utódok nevelésére való elszántság és pszichés állapot még általában nem alakul ki a tizenéves korosztályban. Ezért nyilvánvaló, hogy a közülük teherbe esők többségénél nem tapasztalunk szülési kedvet és vágyat az anyaszerep vállalására. Az anya az abortusszal ki akar kerülni egy elrontott élethelyzetben az áldozat szerepéből. A döntéskor azonban nem tudja igazán felmérni, milyen megalázó egy abortusz és milyen lelki, egészségi károsodásokat okoz. A többség ellenzi az abortuszt, mégis a válaszadók 29%-a elfogadja a létezését és olyan végső megoldásnak ítéli, mely az anya és a gyermek szempontjából is későbbi tragédiákat előzhet meg. A tizenévesek 72%-a szerint az emberi élet védett érték. De közülük 15% megfogalmaz kivételeket. E kivételek megalakításakor a magzati élet védelmét valamely egyéb érték szolgálata után sorolják.

A vélemény típusok arra utalnak, hogy az abortusszal kapcsolatos állásfoglalások a középiskolás és szakmunkástanuló kollégisták körében az életkor, a nemi hovatartozás és az intelligencia különbözőségei alapján differenciálódnak. A vallás erkölcsi tanításának direkt hatása csak az esetek csekély hányadában mutatható ki. Az abortusz erkölcsi, jogi, társadalmi, egészségügyi, demográfiai, gazdasági vonatkozásainak felvetéséből valószínűsíthető, hogy a téma komplex voltáról van fogalmuk. Óriási szerepe van a nevelés és propaganda által befolyásolt tudati viszonyoknak, valamint az erkölcsi háttérnek. A családi és intézményi szexuális nevelés hibái és erényei, a különböző életvédő szervezetek és az egyház által képviselt vélemények és értékek visszaköszönnek a felmérésben.

ÖSSZEFOGLALÁS

A vizsgálat bemutatott eredményei mind az öt témakörben megerősítették, hogy a társadalmi változások által indukált értékproblémák és értékzavarok a tizenéves kollégisták értékrendjében, (értékválasztásaiban, értéknyilatkozataiban, magatartásában) tétélesen kimutathatók. Értékzavarra utaló jellegzetes problémák kimutathatók a szülő-gyerek kapcsolatban éppúgy, mint a kortárs kapcsolatban és a közösségi életben. A kritikus élethelyzetek igen sok esetben lelki válságot okoznak. Kétségtelen, hogy a családnak továbbra is elsődleges jelentősége és felelőssége van a tizenéves kollégisták szocializációjában, értékrendjének alakításában. A család ilyen irányú tevékenységét azonban két tényező erősen nehezíti: a családi élet, a családi viszonyok terén a társadalmi fejlődés hatására kialakult negatív tendenciák érvényesülése (pl.: rohanó életmód, túlterhelt szülők, csonka családok stb) és a gyerekek időszakos távolléte a családtól továbbtanulás miatt. A vizsgálat kétséget kizáróan bizonyította, hogy a hétköznapokban a diákok egy gyorsan változó, egymásnak sokszor ellentmondó, sokarcú, nem kellően rendezett értékhalommal találkozunk, melyben egyedül nehezen tudnak eligazodni. Ezért a kollégiumnak igazodva a megváltozott társadalmi igényekhez és a diákok norma, érték és attitűdkereső megnyilvánulásaihoz világos képet kell alkotnia értékrendszeréről. Céltudatos értékközvetítő funkciót és a jelenleginél sokkal karakteresebb szerepet kell vállalnia az ifjúkori szocializációban és értéknevelő munkában.

A KÖZÉPISKOLÁS KOLLÉGIUMOK ÉRTÉKNEVELŐ MUNKÁJÁNAK AJÁNLOTT ÖSSZETEVŐI

Kiinduló evidenciaként az a meggyőződés szolgáljon,
hogy:

Az EMBERnevelés = értéktermelés.

Nem kampány jellegű, hanem folyamatos feladat.
A kialakítandó értékvilág értelmi, érzelmi és cselekvési
elemekből tevődik össze.

Értő fejlesztés mellett a felnőtt típusú értéktudat
kialakulása az érettségi illetve a szakmunkásvizsga
táján várható.

Ha az értékek tapasztalati igazságként ivódnak be di-
ákjaink erkölcsi felfogásába, politikai gondolkodásába,
magatartásába és mindennapi életébe, akkor a kollégium-
és általa közvetítve a társadalom értékei belsőleg átélt
saját értékekké válnak. Nekünk kollégiumokban dolgozó
felnőtteknek emlékeznünk kell arra, hogy mit éltünk át
életünknek ebben a szakaszában. Emellett számba kell
vennünk a kollégiumi szocializáció színtereit, elsősor-
ban az elvárások, a normák és az irányítás szemszögéből.
Minden egyes tanárnak önmagának kell világosan megraj-
zolnia a határvonalat arról, hogy mi az elfogadható és
mi az elítélendő. De egy-egy intézményi tantestületben
a pedagógus egyéniségek sokszínűségébe a közös célok
egységét kell, hogy hozzanak.

A jelzett feladat megoldására kínál a gyakorlatban használható mintát Gyapai József (1985.). Véleményem szerint - egy egyszerűsített -, három értékmezőben történő irányított gondolkodással fokozatosan tisztázni és rögzíteni lehet azon értékek síkját

1. amiket elvetünk,
2. amikkel egyetértünk,
3. amik számunkra indifferensek.

Az egyes értékmezőkhöz konkrét értékeket rendelve mindenki kidolgozhatja a maga értékrendjét. Ezek összevetése, megvitatása során kiforrhat a nevelőtestület értékrendje. Erre a világos és elfogadot bázisra épülhet az adott csoportokban a napi értéknevelő tevékenység.

A Kollégiumi Diákönkormányzat segítségével elkészített Szervezeti és Működési Szabályzat, valamint Házi rend által biztosított szabályozottság és orientáció növeli a kollégiumi csoportok és tagjaik biztonságérzetét. Szilárd alapokra helyezi az értékképződést, valós közösség kialakulását. A hatékonyságot növeli, ha a végrehajtás megszervezése és ellenőrzése során a diákönkormányzattal partneri viszonyt alakítunk ki.

A diákvéleményekről általánosítható, hogy a bizonytalanság, a jövőkép és perspektíva hiánya erősen megterheli pszichikailag a diákokat, mert tehetetlennek, kiszolgáltatottnak érzik magukat. A kollégiumban tanár

és diák türelmes és biztonságos együttléteinek sorozatára van szükség ahhoz, hogy a család, az iskola és a hit válságából adódó lelki problémákra segítséget kereső diákok támaszt lássanak bennünk, pedagógusokban. Érezzék a szavainkból és tetteinkből, hogy elfogadni és megérteni szeretnénk őket, mert egyrészt nem egy esetben a saját helyzetükben, saját szempontjukból igazuk van, másrészt, mert fontosak számunkra. Tapasztalják, hogy a "másság"-ról szóló minden jelzést komolyan vesszük. Mindezek megvalósításához a legcélravezetőbb módszernek a szeretetet, a megértést és a bensőséges őszinte beszélgetéseket tartjuk.

A kollégiumi nevelők feladata, hogy segítsenek szelektálni a külvilág értékhalmozását. Ítéletet, minősítést kell mondaniuk a legkülönbözőbb dolgokról, viszonyokról és nézetekről. Az esetlegesen ezen a területen felhalmozott korábbi sikertelenségek ellenére is optimista álláspontot kell elfoglalniuk. Igyekezniük kell csökkenteni a hátrányos társadalmi helyzetből és a lelki konfliktusokból eredő problémákat az egyes diákoknál.

A serdülőknek hangsúlyozottan szükségük van pozitív referenciaszemélyekre. Szükséges, hogy a kollégiumi tanár társadalmi, történelmi és személyes értékeivel vonatkoztatási személyé tudjon válni. Ezáltal úgy éljen a diákok között, mint modell, mint kommunikációt szervező vezető. Tevékenysége arra kell irányuljon, hogy:

- Segítse felismerni a diákok előtt álló alternatívákat, ösztönözze a meggondolt, következményekkel is számoló szabad értékválasztást.
- Segítse a diákokat önmaguk elfogadásában, megszeretésében, önbecsülésük kialakításában.
- Próbáljon meg valódi életcélokat és életeszmenyeket felvillantani.
- A jövőre orientáljon a képességekre és realitásokra épülő élettervek közös kibontakoztatásával.
- Tanítson meg szembenézni az egyéni életük hétköznapi megrázkódtatásaival.
- Ismertesse meg az emberi (gyermeki) jogokat, a közoktatási törvény szükséges részeit, s biztosítson lehetőséget azok gyakorlására.
- Fordítson gondot a testi és lelki egészségvédelemre egyaránt.
- Tanítson meg arra, hogy milyen személyiségépítő szépségek, örömforrások és élvezetek vannak a való világban.
- Láttassa meg, hogy kell egy kis "lelki smink" is a mindennapi életben, ami derűt, megértést, az élményekre való fogékonyságot és humort jelent...

Befejezésül: a legfontosabb, hogy a kollégiumi nevelő önmagát, személyiségét, a példát adja tovább. Egész magatartásában összhangban legyen az általa képviselt értékorientáló hatásokkal. Ez az eredményes értéknevelés legfőbb személyi feltétele.

I R O D A L O M

- Ancsel Éva: Érzelem és személyiség,
Óvodai nevelés 1982/4. 118. old.
- Daróczi Sándor: A fiatalkori szocializáció és értékori-
entáció néhány sajátossága
Magyar Pedagógia 1986/2. 155. old.
- Dobos László: Fiúk, lányok együtt az osztályban
Tankönyvkiadó Bp. 1973.
- Duró Lajos: Az értékorientáció pedagógiai-pszichológiai
vizsgálata. Acta Universitatis Szegediensis de At-
tila József Nominatae Sectio Paedagogica et Psycho-
logica. 24. Szeged 1982.
- Duró Lajos: Középiskolások értékorientációjának sturktu-
rális és dinamikai jellemzői. Acta Universitatis
Szegediensis de Attila József Nominatae Sectio
Paedagogica et Psychologica. 25. (Szerk. Ágoston
György-Duró Lajos) Szeged 1983. 163-175. p.
- Duró Lajos-Gergely Jenő: Szakmunkástanulók értékorien-
tációjának irányai. Acta Universitatis Szegedien-
sis de Attila József Nominatae Sectio Paedagogica
et Psychologica. 29. (Főszerk.: Ágoston György)
Szeged 1987. 183-215. p.
- ENSZ Egyezmény a gyermekek jogairól
Unicef Bp. 1990.
1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről
- Fodor Gábor: Iskola a válság idején.
Új katedra 1994/95. nov. 24-26. p.
- Gergely Jenő: Középiskolai tanulók életfelfogásának
értékorientációs tényezői. Acta Universitatis
Szegediensis de Attila József Nominatae Sectio
Paedagogica et Psychologica. 25. (Szerk. Ágoston
György- Duró Lajos) Szeged 1980. 193-202. p.
- Günter Clauss-Hans Hiebsch: Gyermekpszichológia
Akadémia Kiadó Budapest, 1983. 285-294. p.

- Gyapai József: Társadalmi értékzavarok és nevelési dilemmák In: Óvodapedagógiai nyári egyetem Kecskemét, 1988. 65-92. p.
- Hankiss Elemér: Társadalmi csapdák. Diagnózisok. Magvető Kiadó Budapest, 1983. 241-281. p.
- Ideológiáról saját használatra: Segédkönyv a tizenévesek segítőinek a világlátás megalapozásáról (KISZ KB KSZT 1987. 90. old.)
- Igor Kon: A Barátság Kossuth, 1977.
- I. Sz. Kon: Az ifjúkor pszichológiája Tankönyvkiadó, Budapest 1979.
- John és Sheila Kipply: A természetes családtervezés művészete (Szt. István társulat Budapest 1986.)
- Kapitány Ágnes-Kapitány Gábor: Értékrendszerünk Kossuth Könyvkiadó 1983.
- Katona Katalin: Ifjúságunk problémái Gondolat, 1987.
- Kelemen László: Pedagógiai pszichológia Tankönyvkiadó Budapest, 1981. 504-509. p.
- Kiss Ilona: A szerelemmel kapcsolatos értékválasztások néhány kérdése. (Hallgatólányok vallomása a szerelemről.) In.: Nemzetközi erkölcsfilozófiai és nevelési konferencia (Kaposvár, 1991. nov.)
- Kis János: Az abortuszról. Érvek és ellenérvek Cserépfalvi kiadása 1992.
- Kiss Tihamér: Az énkép kialakulása és fejlődése Tankönyvkiadó Budapest, 1978.
- Kozéki Béla: Moralitás és jellemfejlesztés Tankönyvkiadó Budapest, 1987.

- Kulcsár Kálmán: Szociológia
Kossuth Kiadó Budapest, 1981. 183-189. p.
- Kurt Lewin: Csoportdinamika
Közgazdasági és jogi kiadó Budapest, 1975. 238. p.
- Lexikon a szerelemről. Szerk. Popper Péter
Kossuth, 1987.
- Lóránd Ferenc: Értékek és generációk
In.: A társadalom, az iskola és a pedagógia (Bu-
dapest, 1986. 103. old.)
- Losonczy Ágnes: Az életmód az időben, a tárgyakban és az
értékekben
Gondolat Budapest, 1977.
- Murányi Mihály: Az értékorientációk fejlesztése
Tankönyvkiadó Budapest, 1974.
- Oláh Zoltán: A kamaszkori válságok és a kábítószer
Köznevelés 1992. májusi egészségnevelési melléklete
- Pál Tamás: Igazlító nap Állampolgári technikák az
iskolában.
Iskolapolgár Alapítvány, 1991.
- Papp Zsolt: Kormetszetek
Kossuth Könyvkiadó, 1988. 133-190. p.
- Sebőné Szenes Márta: Adatok a középiskolások baráti
kapcsolatainak többszemponú elemzéséhez. Acta
Universitatis Szegediensis de Attila József Nomi-
natae Sectio Paedagogica et Psychologica. 25.
Szerk.: Ágoston György-Duró Lajos) Szeged 1983.
233-241. p.
- Szántó Miklós: Gondolatok a szocialista életmódról. In.:
Tanulmányok az életmódról (Szerk.: Szántó Miklós)
Gondolat Budapest, 1980. 21-48. p.
- Szebenyi Péterné: Köznevelésünk értékstruktúrájának re-
pedései
Magyar Pedagógia 1966/3-4. 303. old.

Szidiropulosz Archimédész-Vopaleczky György: Miért szükséges a kollégium reformja?
(Köznevelés, 1991. január 18. 3. p.)

Váriné Szilágyi Ibolya: Az ember, a világ és az értékek világa
Gondolat Kiadó Budapest, 1987.

Veczkó József: A tanulók iskolai viszonyának alakulása egy longitudinális vizsgálat tükrében. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae Sectio Paedagogica et Psychologica. 25.
(Szerk.: Ágoston György-Duró Lajos) Szeged 1983. 175-193. p.

M E L L É K L E T E K

Kedves Kollégista Diák!

Egy kérdéssort fogsz a kezében, mely egy a sok hozzád kerülő papír közül. Talán nem tartod fontosnak, mégis kérlek olvasd végig a kérdéseket és őszintén válaszolj.

Ez a tesztlap egy tudományos vizsgálathoz készült, mely a középiskolás kollégisták mai értékrendjének megismerését célozza.

Iskolád neve:

Melyik évfolyamon tanulsz? I.-II.-III.-IV. Milyen szakon? _____ Nemed: férfi - nő

TESZTLAP

1. Mit tartasz fontosnak a baráti (nem szerelmi) kapcsolataidban? A gondolatjel bekarikázásával jelöld meg a számodra legfontosabb öt dolgot!

- azonos nézetek
- áldozatvállalás
- becsületesség
- egymás segítése
- hasonló ízlés
- igazságosság
- jókedv, vidámság
- kölcsönös megértés
- közös érdeklődés
- közös ismeretségi kör

- megbecsülés
- megbízhatóság
- nyíltság
- őszinteség
- összetartás
- szeretet
- titoktartás
- tudás, tájékozottság
-
-

Melyik dolgot tennéd az első helyre? Indokold, hogy miért!

2. Mi a véleményed a tizenéveseket is érintő következő problémákról?

abortusz

diákönkormányzat

életmód

elhelyezkedés

érettségi

felvételi

szakmunkásvizsga

szerelem

vallás

3. Jelöld nyíllal, hogy az itt felsorolt vonások közül melyek jellemzők véleményed szerint Magyarországra és melyek a fejlett nyugati társadalmakra!

M
a
g
y
a
r
o
r
s
z
á
g

- vannak bérből élők és tulajdonosok
- a tulajdonviszonyok erősen differenciáltak
 - tőkehiány
- külföldi tőke bekapcsolódása a gazdaságba
- nyereségre törekvő, versenyre épülő termelés
- szabályokat kihasználó gazdasági magatartás
 - információs és technikai forradalom
 - jól képzett munkaerő
 - munkanélküliség
 - főmunkaidőn túli munkavégzés
- növekvő külföldi adósságállomány
 - a pénz leértékelése
- óriási jövedelemkülönbségek
- egyes rétegek elszegényedése
- a családok terhei egyre növekednek
 - nyomasztó adórendszer
 - a sztrájk törvényes jog
- egyidejű politikai átalakítás és gazdasági reform
- a parlamenti pártok csak korlátozottan képesek a társadalom különböző rétegeinek érdekképviseletére
- a modern piacgazdaság és a parlamenti demokrácia együtt működik
- gazdasági válság és széleskörű elégedetlenség
 - jóléti társadalom

F
e
j
l
t
t
n
y
u
g
a
t
i
t
á
r
s
a
d
a
l
m
a
k

4. Hol szeretnéd élni a felnőtt életed? Miért?

5. Mi az a téma, ami legtöbbet foglalkoztat, újra és újra visszatér a gondolataidban? Miért?

6. Részlet egy diák elbeszéléséből:

„Egy évvel ezelőtt ismerkedtem meg Gabival, aki a gondolkodásmódját és a külsejét tekintve erősen eltér a megszokottól. Amikor a társaim megláták a koleszban, hogy vele járok, kijelentették, hogy nem vagyok normális. Kirekesztettek a társaságból és állandóan cukkoltak miattam. Elviselhetetlenné vált a légkör a szobában. Egyik nap az egyre hangosabb szóváltást a könyvek egymáshoz dobálása, verekedés és a szobaablak betörése követte. Amikor a dolog kiderült ...”

Fejezd be a történetet!

7. Az időd jelentős részét a kollégiumban, a diáktársaid és a nevelőid társaságában töltöd. Gondolj rájuk, az épületre, a berendezésre, a házirendre és a napirendre.

a/ Sorold fel mi az, ami nem megfelelő, nem tetszik vagy fontos lenne, de hiányzik!

b/ Véleményed szerint a helyzet javítása érdekében mik a legsürgősebb teendők? Kinek mit kellene tennie? (Személyeknek, pártoknak, önkormányzatnak ...)

c/ Ha tudod, nevezd meg ki, miben, hogyan próbált eddig segíteni és mi volt az eredménye.

8. Rajzold le egy egyszerű ábrával a leendő családod felépítését! Egy-két szóval jellemezd mi fűz majd a „párodhoz” a mai elgondolásod szerint.

9. Idézet „A pszichológus válaszol” című újságrovatból:

„36 éves asszony vagyok. Van két középiskolás gyerekem. Van szép házunk, de a férjem mindig dolgozik és egyre többet iszik. Ilyenkor nincs tisztában azzal, hogy mit beszél és mit tesz. Gyakran úgy érzem, túl nagy teher számomra a családban az egyensúly látszatát fenntartani, a gyerekek problémáira odafigyelni és a háztartást vezetni. Mostandban nagyon ideges vagyok a gyerekekkel és állandóan fáradtnak érzem magam. A gyerekek mintha eltávolodnának tőlünk. Alig válaszolnak, ha kérdezzük őket, furcsa szokásokat vettek fel. Mit kellene tennünk?”

Te mit tennél a családtagok helyében?

10. Mi a véleményed a tesztről?

2. sz. melléklet

A vizsgálatban résztvevő kollégiumok

Megnevezés	Létszám	Relatív gyakoriság
1. Baja Radnóti M. Középisk. Kollégium	31 fő	6 %
2. Baja Hermann Ottó Kollégium	23 fő	4 %
3. Kalocsa Dózsa Gy.Mg.Szakköz.Koll.	41 fő	8 %
4. Kalocsa Hunyadi J. Fiúkollégium	41 fő	9 %
5. Kalocsa (volt Hámán K.Koll.) Zrinyi I. Kollégium	33 fő	7 %
6. Kecskemét Bányai J.Középiskolás Leánykollégium	222 fő	45 %
7. Kecskemét Egészségügyi Szakiskolai Kollégium	46 fő	9 %
8. Kecskemét Gáspár A. Autószer.Szak- középisk.és Szakmunkásképz.Int.Koll.	29 fő	6 %
9. Kiskőrös Petőfi S. Középisk. Koll.	30 fő	6 %

A vizsgálatban résztvevő középfokú oktatási intézmények

Osztály	Gyakoriság	Relatív gyakoriság
1. <u>Baja</u> Frankel Leó Német nyelvű Gimn.	22 fő	4 %
2. Türr I. Közg. és Postaforg. Szakközépisk.	9 fő	2 %
3. III. Béla Gimnázium	22 fő	4 %
4. Bányai J. Ker. Szakközépisk. Ker. és Vendéglátóip. Szakmunkásképző Intézet	2 fő	0,5 %
5. <u>Kalocsa</u> Kossuth Zs. Óvónői és Egészségügyi Szakközépiskola	23 fő	5 %
6. Szent István Gimnázium	9 fő	2 %
7. 619. sz. Toldi M. Ipari Szakmunkásképző Intézet	19 fő	4 %
8. Ruhaipari Szakközépiskola	18 fő	4 %
9. Dózsa Gy. Mg. Szakközépiskola	40 fő	8 %
10. 1710. sz. Ker. és Vendégl. Szakmunkásképző Int.	5 fő	1 %
11. <u>Kecskemét</u> Kada E. Közg. Szakközépisk.	67 fő	13 %
12. Kocsis P. Mg-i Szakközépisk. és Szakmunkásképző Intézet	100 fő	20 %
13. 623. sz. Vágó B. Ip. Szakközép. és Szakmunkásképző Intézet	21 fő	4 %
14. 607. sz. Gáspár A. Autószerelő Szakközépisk. és Ipari Szakmunkásképz. Int.	64 fő	13 %
15. Egészségügyi Szakiskola	45 fő	9 %
16. <u>Kiskőrös</u> Petőfi S. Gimn. és Kert. Szakközépisk.	28 fő	6 %
17. 621. sz. Ipari Szakmunkásképző Int.	2 fő	0,5 %

Az iskolatípusok eloszlása

Osztály neve	Gyakoriság	Relatív gyakoriság
1. gimnázium	61 fő	12 %
2. szakközépiskola	232 fő	47 %
3. szakmunkásképző	203 fő	41 %

Szakmacsoportok szerinti eloszlás

Osztály neve	Gyakoriság	Relatív gyakoriság
1. ipari	113 fő	23 %
2. mezőgazdasági	148 fő	29 %
3. kereskedelmi, igazgatói, szolgáltató	108 fő	22 %
4. egészségügyi	60 fő	12 %
5. pedagógus	8 fő	2 %
6. gimnázium	59 fő	12 %

Az életkor (évfolyamok) szerinti eloszlás

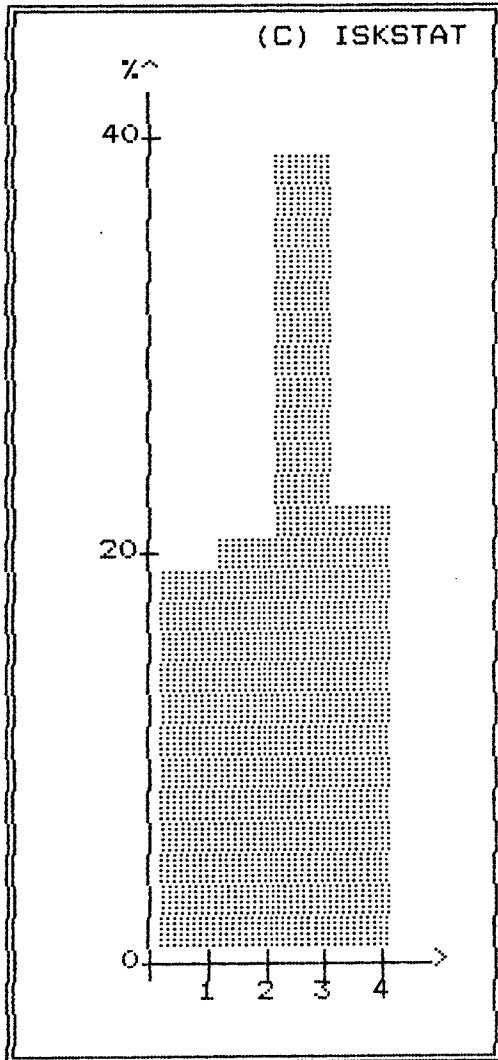
Osztály neve	Gyakoriság	Relatív gyakoriság
I. évfolyam	177 fő	35 %
II. évfolyam	113 fő	23 %
III. évfolyam	137 fő	28 %
IV. évfolyam	69 fő	14 %

Nemek szerinti eloszlás

Osztály neve	Gyakoriság	Relatív gyakoriság
1. fiú	94 fő	19 %
2. lány	402 fő	81 %

2. F. 'ÉLETMOD' ELOSZLÁSA
 [Elemszám = 496]

28. VALTOZÓ

Az "Osztály neve" kódjainak értelmezése:

- 0 nem nyilatkozik
- 1 rossz, nem helyes, egészségtelen
- 2 mindenki maga alakítja, de függ a neveltetéstől, a pénzügyi lehetőségektől és az igényszinttől
- 3 változtatni kellene rajta, hogy jó legyen

2. F. 'ÉLETMOD' ELOSZLÁSA
 [Elemszám = 496]

28. VALTOZÓ

OSZTÁLY NEVE	GYAKORISÁG	RELATIV GYAK%	KUMULATIV GYAK	RELATIV KUM.GYAK%
0	97	19.56	1585	319.56
1	103	20.77	1688	340.32
2	188	37.90	1876	378.23
3	108	21.77	1984	400.00

KOLLEGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K23

Kérdés témája: Életmód

Válaszok :
 0. Nem nyilatkozik
 1. Rossz, nem helyes
 2. Mindenki maga alakítja
 3. Változtatni kellene

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
gimnázium	6	11	28	16	61
szakközépiskola	30	57	94	51	232
szakmunkásképző	61	35	66	41	203
SZUMMA:	97	103	188	108	496

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
1.	36	34	59	48	177
2.	21	19	45	28	113
3.	27	33	56	21	137
4.	13	17	28	11	69
SZUMMA:	97	103	188	108	496

SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
ipari	42	13	39	19	113
mezőgazdasági	26	35	53	34	148
ker. igazg. pü.	14	28	46	20	108
egészségügyi	8	16	18	18	60
pedagógiai	2	0	5	1	8
gimnázium	5	11	27	16	59
SZUMMA:	97	103	188	108	496

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
fiú	31	19	27	17	94
lány	66	84	161	91	402
SZUMMA:	97	103	188	108	496

KOLLÉGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K23 ---- Kérdés témája: Életmód

A válaszok %-os megoszlása.

Válaszok : 0. Nem nyilatkozik
 1. Rossz, nem helyes
 2. Mindenki maga alakítja
 3. Változtatni kellene

SZŰRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZŰRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
gimnázium	9.8	18.0	45.9	26.2	100
szakközépiskola	12.9	24.6	40.5	22.0	100
szakmunkásképző	30.0	17.2	32.5	20.2	100
SZUMMA:	19.6	20.8	37.9	21.8	100

SZŰRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZŰRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
1.	20.3	19.2	33.3	27.1	100
2.	18.6	16.8	39.8	24.8	100
3.	19.7	24.1	40.9	15.3	100
4.	18.8	24.6	40.6	15.9	100
SZUMMA:	19.6	20.8	37.9	21.8	100

SZŰRŐ : A SZAKIRANY

SZŰRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
ipari	37.2	11.5	34.5	16.8	100
mezőgazdasági	17.6	23.6	35.8	23.0	100
ker. igazg. pü.	13.0	25.9	42.6	18.5	100
egészségügyi	13.3	26.7	30.0	30.0	100
pedagógiai	25.0	0.0	62.5	12.5	100
gimnázium	8.5	18.6	45.8	27.1	100
SZUMMA:	19.6	20.8	37.9	21.8	100

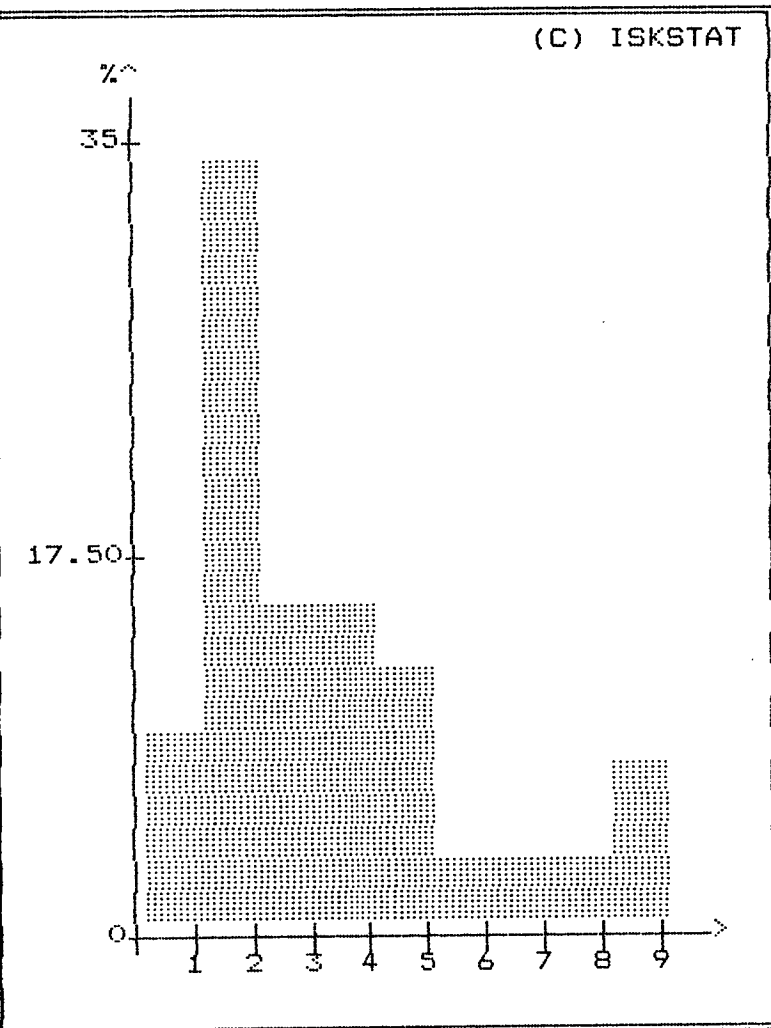
SZŰRŐ : A TANULO NEME

SZŰRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
fiu	33.0	20.2	28.7	18.1	100
lány	16.4	20.9	40.0	22.6	100
SZUMMA:	19.6	20.8	37.9	21.8	100

5. FELADAT ELOSZLÁSA

[Elemszám = 496]

0. VALTOZÓ

"MI AZ A TÉMA, AMI LEGTÖBBET
FOGLALKOZTAT, ÚJRA ÉS ÚJRA
VISSZATÉR A GONDOLATAIDBAN?"

Az "Osztály neve" kódjainak
értelmezése:

- 0 nem nyilatkozik
- 1 a jövőm /elhelyezkedés,
megélhetés, családalapít-
ás/
- 2 barátság, szerelem /fiúk,
lányok, szex/
- 3 tanulás, továbbtanulás
- 4 háború, halál
- 5 a vallás
- 6 a földöntúli élet és je-
lenségek
- 7 a családi problémáim,
/ezzel összefüggésben/ a
pénz
- 8 a társadalmi-gazdasági
válság

5. FELADAT ELOSZLÁSA

[Elemszám = 496]

30. VALTOZÓ

OSZTÁLY NEVE	GYAKORISÁG	RELATIV GYAK%	KUMULATIV GYAK	RELATIV KUM.GYAK%
0	46	9.27	542	109.27
1	167	33.67	709	142.94
2	69	13.91	778	156.85
3	70	14.11	848	170.97
4	57	11.49	905	182.46
5	16	3.23	921	185.69
6	17	3.43	938	189.11
7	17	3.43	955	192.54
8	37	7.46	992	200.00

KOLLÉGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K5

Kérdés témája: Mi foglalkoztat?

Válaszok :

- 0. Nem nyilatkozik
- 1. A jövőm
- 2. Szeretem, barátság
- 3. Tanulás
- 4. Háború, halál
- 5. Vallás
- 6. Földöntúli élet
- 7. Családi problémák, pénz
- 8. Társadalmi - gazdasági válság

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	SZUM.
gimnázium	5	15	6	14	10	3	2	3	3	61
szakközépiskola	17	92	25	30	25	9	10	9	15	232
szakmunkásképző	24	60	38	26	22	4	5	5	19	203
SZUMMA:	46	167	69	70	57	16	17	17	37	496

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	SZUM.
1.	17	60	21	32	19	9	2	6	11	177
2.	9	33	14	12	18	3	7	2	15	113
3.	11	51	24	15	15	1	7	6	7	137
4.	9	23	10	11	5	3	1	3	4	69
SZUMMA:	46	167	69	70	57	16	17	17	37	496

SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	SZUM.
ipari	21	25	26	15	11	1	3	5	6	113
mezőgazdasági	8	66	12	17	10	10	5	4	16	148
ker. igazg. pü.	10	37	14	13	17	0	4	4	9	108
egészségügyi	2	23	9	11	8	1	1	2	3	60
pedagógiai	0	2	2	0	1	1	2	0	0	8
gimnázium	5	14	6	14	10	3	2	2	3	59
SZUMMA:	46	167	69	70	57	16	17	17	37	496

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	SZUM.
fiú	8	37	14	14	6	2	2	4	7	94
lány	38	130	55	56	51	14	15	13	30	402
SZUMMA:	46	167	69	70	57	16	17	17	37	496

KOLLÉGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K5 ---- **Kérdés témája: Mi foglalkoztat?**
 A válaszok % -os megoszlása.

Válaszok :
 0. Nem nyilatkozik
 1. A jövőm
 2. Szeretlem, barátság
 3. Tanulás
 4. Háború, halál
 5. Vallás
 6. Földöntúli élet
 7. Családi problémák, pénz
 8. Társadalmi - gazdasági válság

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VALÁSZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	SZUM.
gimnázium	8.2	24.6	9.8	23.0	16.4	4.9	3.3	4.9	4.9	100
szakközépiskola	7.3	39.7	10.8	12.9	10.8	3.9	4.3	3.9	6.5	100
szakmunkásképző	11.8	29.6	18.7	12.6	10.8	2.0	2.5	2.5	9.4	100
SZUMMA:	9.3	33.7	13.9	14.1	11.5	3.2	3.4	3.4	7.5	100

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VALÁSZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	SZUM.
1.	9.6	33.9	11.9	18.1	10.7	5.1	1.1	3.4	6.2	100
2.	8.0	29.2	12.4	10.6	15.9	2.7	6.2	1.8	13.3	100
3.	8.0	37.2	17.5	10.9	10.9	0.7	5.1	4.4	5.1	100
4.	13.0	33.3	14.5	15.9	7.2	4.3	1.4	4.3	5.0	100
SZUMMA:	9.3	33.7	13.9	14.1	11.5	3.2	3.4	3.4	7.5	100

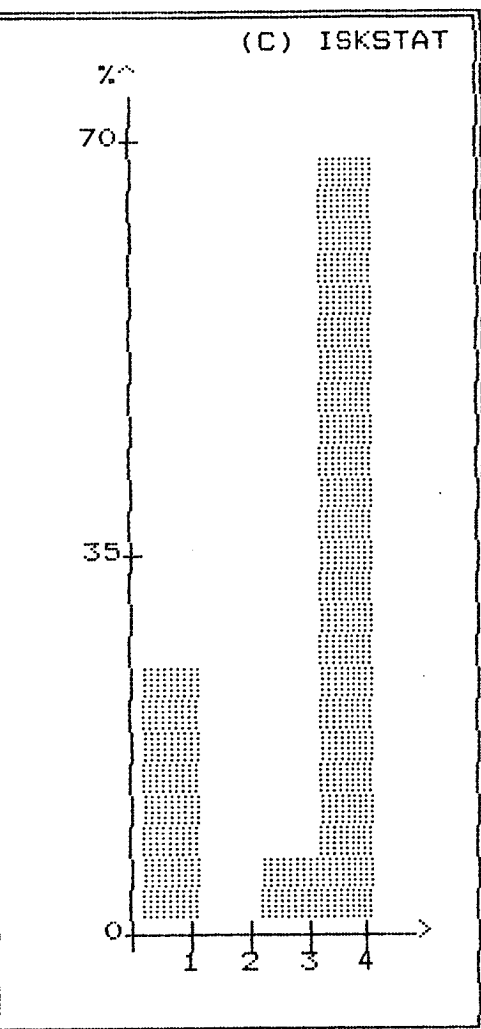
SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜRÖK \ VALÁSZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	SZUM.
ipari	10.6	22.1	23.0	13.3	9.7	0.9	2.7	4.4	5.3	100
mezőgazdasági	5.4	44.6	8.1	11.5	6.8	6.8	3.4	2.7	10.8	100
ker. igazg. pü.	9.3	34.3	13.0	12.0	15.7	0.0	3.7	3.7	8.3	100
egészségügyi	3.3	38.3	15.0	18.3	13.3	1.7	1.7	3.3	5.0	100
pedagógiai	0.0	25.0	25.0	0.0	12.5	12.5	25.0	0.0	0.0	100
gimnázium	8.5	23.7	10.2	23.7	16.9	5.1	3.4	3.4	5.1	100
SZUMMA:	9.3	33.7	13.9	14.1	11.5	3.2	3.4	3.4	7.5	100

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VALÁSZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	SZUM.
fiú	8.5	39.4	14.9	14.9	6.4	2.1	2.1	4.3	7.4	100
lány	9.5	32.3	13.7	13.9	12.7	3.5	3.7	3.2	7.5	100
SZUMMA:	9.3	33.7	13.9	14.1	11.5	3.2	3.4	3.4	7.5	100

2. F. 'ELHELYEZKEDÉS' ELOSZLÁS
9. VALTOZÓ [Elemszám = 496]

Az "Osztály neve" kódjainak értelmezése:

- 0 nem nyilatkozik
- 1 kilátástalan
- 2 kapcsolatok kellene hozzá, valamint felkészültség és akarat
- 3 nehéz, bizonytalan; vagy sikerül vagy nem; meg kell alkudni

2. F. 'ELHELYEZKEDÉS' ELOSZLÁS
9. VALTOZÓ [Elemszám = 496]

OSZTÁLY NEVE	GYAKORISÁG	RELATIV GYAK%	KUMULATIV GYAK	RELATIV KUM.GYAK%
0	112	22.58	2096	422.58
1	12	2.42	2108	425.00
2	36	7.26	2144	432.26
3	336	67.74	2480	500.00

KOLLEGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K24

Kérdés témája: Elhelyezkedés

Válaszok :

0. Nem nyilatkozik

1. Kilátástalan

2. Kapcsolatok kellene hozzá

3. Vagy sikerül vagy nem

SZŰRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZŰRŐK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	SZUM.
gimnázium	10	1	4	46	61
szakközépiskola	46	8	17	161	232
szakmunkásképző	56	3	15	129	203
SZUMMA:	112	12	36	336	496

SZŰRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZŰRŐK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	SZUM.
1.	48	0	12	117	177
2.	27	1	9	76	113
3.	27	5	10	95	137
4.	10	6	5	48	69
SZUMMA:	112	12	36	336	496

SZŰRŐ : A SZAKIRÁNY

SZŰRŐK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	SZUM.
ipari	36	3	4	70	113
mezőgazdasági	35	5	18	90	148
ker. igazg. pü.	16	2	6	84	108
egészségügyi	13	1	3	43	60
pedagógiai	3	0	1	4	8
gimnázium	9	1	4	45	59
SZUMMA:	112	12	36	336	496

SZŰRŐ : A TANULO NEME

SZŰRŐK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	SZUM.
fiú	32	3	6	53	94
lány	80	9	30	283	402
SZUMMA:	112	12	36	336	496

KOLLEGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K24 ---- Kérdés témája: Elhelyezkedés

A válaszok % -os megoszlása.

Válaszok : 0. Nem nyilatkozik
 1. Kilátástalan
 2. Kapcsolatok kellene hozzá
 3. Vagy sikerül vagy nem

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
gimnázium	16.4	1.6	6.6	75.4	100
szakközépiskola	19.8	3.4	7.3	69.4	100
szakmunkásképző	27.6	1.5	7.4	63.5	100
SZUMMA:	22.6	2.4	7.3	67.7	100

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
1.	27.1	0.0	6.8	66.1	100
2.	23.9	0.9	8.0	67.3	100
3.	19.7	3.6	7.3	69.3	100
4.	14.5	8.7	7.2	69.6	100
SZUMMA:	22.6	2.4	7.3	67.7	100

SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
ipari	31.9	2.7	3.5	61.9	100
mezőgazdasági	23.6	3.4	12.2	60.8	100
ker. igazg. pü.	14.8	1.9	5.6	77.8	100
egészségügyi	21.7	1.7	5.0	71.7	100
pedagógiai	37.5	0.0	12.5	50.0	100
gimnázium	15.3	1.7	6.8	76.3	100
SZUMMA:	22.6	2.4	7.3	67.7	100

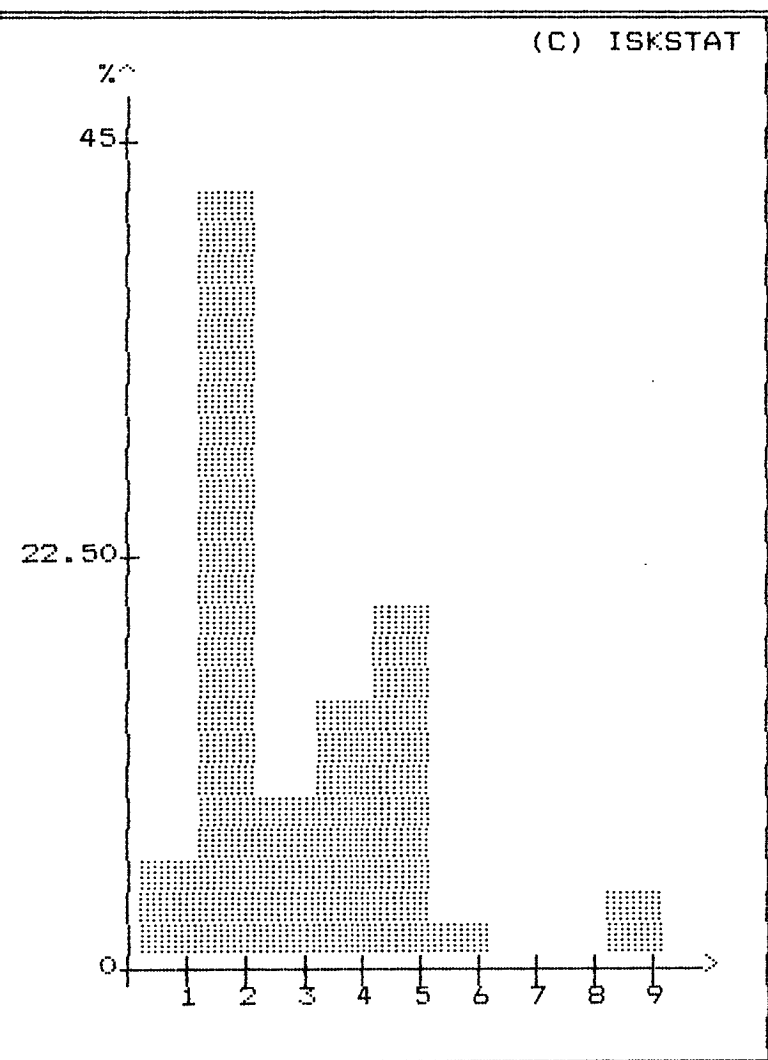
SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	SZUM.
fiu	34.0	3.2	6.4	56.4	100
lány	19.9	2.2	7.5	70.4	100
SZUMMA:	22.6	2.4	7.3	67.7	100

4. FELADAT ELOSZLÁSA

[Elemszám = 496]

9. VALTOZÓ

"HOL SZERETNÉD ÉLNI A FELNŐTT ÉLETED?"

Az "Osztály neve" kódjainak értelmezése:

- 0 nem nyilatkozik v. még nem tudja
- 1 Magyarországon
- 2 külföldön
- 3 egy békés, nyugodt helyen, ahol meg lehet élni
- 4 a mostani lakhelyemen, szeretteim körében
- 5 Amerikában
- 6 Ausztráliában
- 7 -
- 8 Nyugat Európában

4. FELADAT ELOSZLÁSA

[Elemszám = 496]

9. VALTOZÓ

OSZTÁLY NEVE	GYAKORISÁG	RELATIV GYAK%	KUMULATIV GYAK	RELATIV KUM.GYAK%
0	33	6.65	33	6.65
1	212	42.74	245	49.40
2	43	8.67	288	58.06
3	74	14.92	362	72.98
4	95	19.15	457	92.14
5	14	2.82	471	94.96
6	7	1.41	478	96.37
7	0	0.00	478	96.37
8	18	3.63	496	100.00

KOLLÉGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K4

Kérdés témája: Letelepedés

Válaszok :

0. Nem nyilatkozik
1. Magyarországon
2. Külföldön
3. Egy békés, nyugodt helyen
4. Mostani lakhelyén
5. Amerikában
6. Ausztráliában
7. Nyugat Európában

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	SZUM.
gimnázium	6	20	1	17	13	1	0	3	61
szakközépiskola	10	108	14	36	48	5	4	7	232
szakmunkásképző	17	84	28	21	34	8	3	8	203
SZUMMA:	33	212	43	74	95	14	7	18	496

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	SZUM.
1.	8	65	15	24	46	5	3	11	177
2.	10	48	9	24	16	4	1	1	113
3.	7	68	14	12	24	5	2	5	137
4.	8	31	5	14	9	0	1	1	69
SZUMMA:	33	212	43	74	95	14	7	18	496

SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	SZUM.
ipari	12	48	7	14	18	3	2	9	113
mezőgazdasági	4	67	17	23	31	4	2	0	148
ker. igazg. pü.	8	47	11	10	24	2	3	3	108
egészségügyi	4	28	7	7	7	4	0	3	60
pedagógiai	0	3	0	3	2	0	0	0	8
gimnázium	5	19	1	17	13	1	0	3	59
SZUMMA:	33	212	43	74	95	14	7	18	496

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	SZUM.
fiú	5	31	6	13	30	4	1	4	94
lány	28	181	37	61	65	10	6	14	402
SZUMMA:	33	212	43	74	95	14	7	18	496

KOLLEGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K4 ---- Kérdés témája: Letelepedés

A válaszok %-os megoszlása.

Válaszok :

0. Nem nyilatkozik
1. Magyarországon
2. Külföldön
3. Egy békés, nyugodt helyen
4. Mostani lakhelyén
5. Amerikában
6. Ausztráliában
7. Nyugat Európában

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜROK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	SZUM.
gimnázium	9.8	32.8	1.6	27.9	21.3	1.6	0.6	4.9	100
szakközépiskola	4.3	46.6	6.0	15.5	20.7	2.2	1.7	3.0	100
szakmunkásképző	8.4	41.4	13.8	10.3	16.7	3.9	1.5	3.9	100
SZUMMA:	6.7	42.7	8.7	14.9	19.2	2.8	1.4	3.6	100

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜROK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	SZUM.
1.	4.5	36.7	8.5	13.6	26.0	2.8	1.7	6.2	100
2.	8.8	42.5	8.0	21.2	14.2	3.5	0.9	0.9	100
3.	5.1	49.6	10.2	8.8	17.5	3.6	1.5	3.6	100
4.	11.6	44.9	7.2	20.3	13.0	0.0	1.4	1.4	100
SZUMMA:	6.7	42.7	8.7	14.9	19.2	2.8	1.4	3.6	100

SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜROK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	SZUM.
ipari	10.6	42.5	6.2	12.4	15.9	2.7	1.8	8.0	100
mezőgazdasági	2.7	45.3	11.5	15.5	20.9	2.7	1.4	0.0	100
ker. igazg. pü.	7.4	43.5	10.2	9.3	22.2	1.9	2.8	2.8	100
egészségügyi	6.7	46.7	11.7	11.7	11.7	6.7	0.0	5.0	100
pedagógiai	0.0	37.5	0.0	37.5	25.0	0.0	0.0	0.0	100
gimnázium	8.5	32.2	1.7	28.8	22.0	1.7	0.0	5.1	100
SZUMMA:	6.7	42.7	8.7	14.9	19.2	2.8	1.4	3.6	100

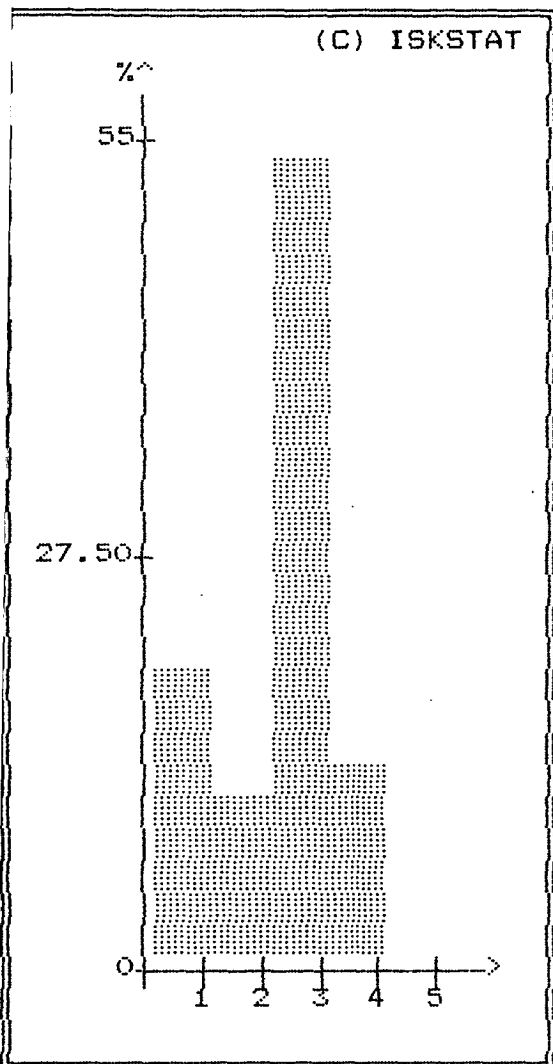
SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜROK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	SZUM.
fiú	5.3	33.0	6.4	13.8	31.9	4.3	1.1	4.3	100
lány	7.0	45.0	9.2	15.2	16.2	2.5	1.5	3.5	100
SZUMMA:	6.7	42.7	8.7	14.9	19.2	2.8	1.4	3.6	100

8. KÉRDÉS ELOSZLÁSA

[Elemszám = 496]

11. VALTOZÓ

CSALÁDTERVEZÉS

Az "Osztály neve" kódjainak értelmezése:

- 0 nem nyilatkozik
- 1 ép család 1 gyerekkel
- 2 ép család 2 gyerekkel
- 3 ép család 3 v. több gyerekkel
- 4 nem akarok családot alapítani

8. KÉRDÉS ELOSZLÁSA

[Elemszám = 496]

B1. VALTOZÓ

OSZTÁLY NEVE	GYAKORISÁG	RELATIV GYAK%	KUMULATIV GYAK	RELATIV KUM.GYAK%
0	102	20.56	1094	220.56
1	54	10.89	1148	231.45
2	259	52.22	1407	283.67
3	72	14.52	1479	298.19
4	9	1.81	1488	300.00

KOLLÉGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K8 ---- Kérdés témája: Családtervezés

Válaszok : 0. Nem nyilatkozik
 1. ép család 1 gyerekkel
 2. ép család 2 gyerekkel
 3. ép család 3 v. több gyerekkel
 4. Nem akar családot

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
gimnázium	7	3	32	15	4	61
szakközépiskola	45	14	135	36	2	232
szakmunkásképző	50	37	92	21	3	203
SZUMMA:	102	54	259	72	9	496

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
1.	31	14	102	28	2	177
2.	28	16	49	16	4	113
3.	26	18	78	13	2	137
4.	17	6	30	15	1	69
SZUMMA:	102	54	259	72	9	496

SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
ipari	29	26	47	11	0	113
mezőgazdasági	31	15	80	18	4	148
ker. igazg. pü.	18	10	65	14	1	108
egészségügyi	18	0	30	12	0	60
pedagógiai	0	0	5	3	0	8
gimnázium	6	3	32	14	4	59
SZUMMA:	102	54	259	72	9	496

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
fiú	21	7	54	11	1	94
lány	81	47	205	61	8	402
SZUMMA:	102	54	259	72	9	496

KOLLÉGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K8 ----- Kérdés témája: Családtervezés

A válaszok % -os megoszlása.

Válaszok : 0. Nem nyilatkozik
 1. Ép család 1 gyerekkel
 2. Ép család 2 gyerekkel
 3. Ép család 3 v. több gyerekkel
 4. Nem akar családot

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
gimnázium	11.5	4.9	52.5	24.6	6.6	100
szakközépiskola	19.4	6.0	58.2	15.5	0.9	100
szakmunkásképző	24.6	18.2	45.3	10.3	1.5	100
SZUMMA:	20.6	10.9	52.2	14.5	1.8	100

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
1.	17.5	7.9	57.6	15.8	1.1	100
2.	24.8	14.2	43.4	14.2	3.5	100
3.	19.0	13.1	56.9	9.5	1.5	100
4.	24.6	8.7	43.5	21.7	1.4	100
SZUMMA:	20.6	10.9	52.2	14.5	1.8	100

SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
ipari	25.7	23.0	41.6	9.7	0.0	100
mezőgazdasági	20.9	10.1	54.1	12.2	2.7	100
ker. igazg. pü.	16.7	9.3	60.2	13.0	0.9	100
egészségügyi	30.0	0.0	50.0	20.0	0.0	100
pedagógiai	0.0	0.0	62.5	37.5	0.0	100
gimnázium	10.2	5.1	54.2	23.7	6.8	100
SZUMMA:	20.6	10.9	52.2	14.5	1.8	100

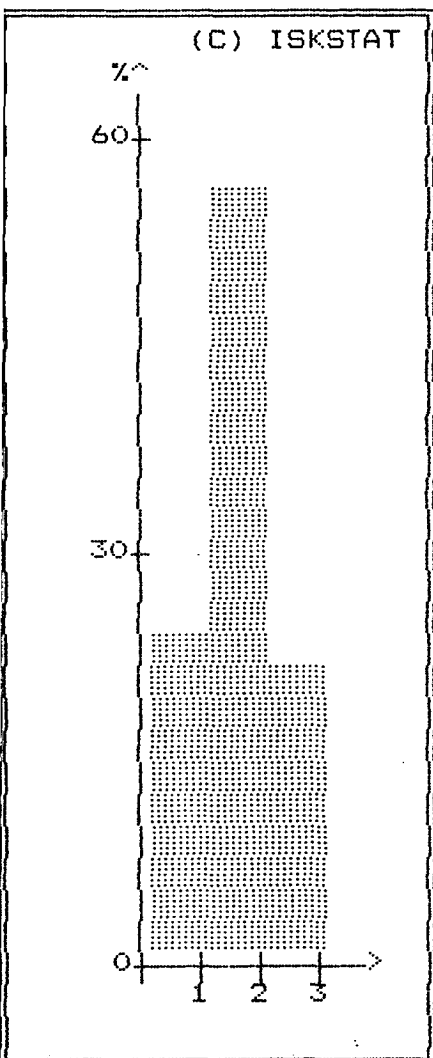
SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
fiu	22.3	7.4	57.4	11.7	1.1	100
lány	20.1	11.7	51.0	15.2	2.0	100
SZUMMA:	20.6	10.9	52.2	14.5	1.8	100

2. F. 'DIÁKÖNKORMÁNYZAT' E.

27. VALTOZÓ

[Elemszám = 496]

Az "Osztály neve" kódjainak értelmezése:

- 0 nem ismeri v. nem nyilatkozik
- 1 jó, mert véleményt mondhatunk/mondhatnánk
- 2 névleges csak v. nincs értelme

2. F. 'DIÁKÖNKORMÁNYZAT' E.

27. VALTOZÓ

[Elemszám = 496]

OSZTÁLY NEVE	GYAKORISÁG	RELATIV GYAK%	KUMULATIV GYAK	RELATIV KUM.GYAK%
0	112	22.58	1104	222.58
1	277	55.85	1381	278.43
2	107	21.57	1488	300.00

KOLLÉGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K22

Kérdés témája: Diákönkormányzat

Válaszok :

0. Nem nyilatkozik

1. Jó, kell

2. Névleges

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	SZUM.
gimnázium	6	41	14	61
szakközépiscola	33	140	59	232
szakmunkásképző	73	96	34	203
SZUMMA:	112	277	107	496

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	SZUM.
1.	48	97	32	177
2.	24	67	22	113
3.	31	75	31	137
4.	9	38	22	69
SZUMMA:	112	277	107	496

SZÜRŐ : A SZAKIRANY

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	SZUM.
ipari	49	41	23	113
mezőgazdasági	26	87	35	148
ker. igazg. pü.	23	62	23	108
egészségügyi	10	38	12	60
pedagógiai	0	8	0	8
gimnázium	4	41	14	59
SZUMMA:	112	277	107	496

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	SZUM.
fiú	37	33	24	94
lány	75	244	83	402
SZUMMA:	112	277	107	496

KOLLEGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K22 ---- Kérdés témája: Diákönkormányzat

A válaszok % -os megoszlása.

Válaszok : 0. Nem nyilatkozik
 1. Jó, kell
 2. Névleges

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	SZUM.
gimnázium	9.8	67.2	23.0	100
szakközépiskola	14.2	60.3	25.4	100
szakmunkásképző	36.0	47.3	16.7	100
SZUMMA:	22.6	55.8	21.6	100

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	SZUM.
1.	27.1	54.8	18.1	100
2.	21.2	59.3	19.5	100
3.	22.6	54.7	22.6	100
4.	13.0	55.1	31.9	100
SZUMMA:	22.6	55.8	21.6	100

SZÜRŐ : A SZAKIRANY

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	SZUM.
ipari	43.4	36.3	20.4	100
mezőgazdasági	17.6	58.8	23.6	100
ker. igazg. pü.	21.3	57.4	21.3	100
egészségügyi	16.7	63.3	20.0	100
pedagógiai	0.0	100.0	0.0	100
gimnázium	6.8	69.5	23.7	100
SZUMMA:	22.6	55.8	21.6	100

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	SZUM.
fiu	39.4	35.1	25.5	100
lány	18.7	60.7	20.6	100
SZUMMA:	22.6	55.8	21.6	100

KOLLEGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K1K ----- Kérdés témája: Baráti kapcsolatok

Válaszok : 0. Nem nyilatkozik
 1. Azonos nézetek
 2. Aldozatvállalás
 3. Becsületesség
 4. Esymás segítése
 5. Hasonló izlés
 6. Igazságosság

7. Jókedv, vidámság
 8. Kölcsönös megértés
 9. Közös érdeklődés
 10. Közös ismeretességi kör
 11. Megbecsülés
 12. Megbízhatóság
 13. Nyíltság
 14. Öszintesség
 15. Öszzetartás
 16. Szeretet
 17. Titoktartás
 18. Tudás, tájékozottság

SZÖRÖ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜROK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SZUM.
gimnázium	13.1	1.6	1.6	3.3	1.6	0.0	0.0	4.9	11.5	1.6	0.0	1.6	4.9	6.6	19.7	4.9	21.3	0.0	1.6	100
szakközépiskola	9.5	0.4	0.9	3.9	4.3	0.0	0.0	3.9	11.2	1.3	0.0	3.9	10.8	2.2	21.6	10.8	14.7	0.9	0.0	100
szakmunkásképző	7.4	0.5	1.0	11.8	3.4	0.0	0.5	3.4	7.9	0.5	0.0	3.0	17.7	3.0	16.7	13.8	7.4	1.5	0.5	100
SZUMMA:	9.1	0.6	1.0	7.1	3.6	0.0	0.2	3.8	9.9	1.0	0.0	3.2	12.9	3.0	19.4	11.3	12.5	1.0	0.4	100

SZÖRÖ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜROK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SZUM.
1.	5.6	1.1	2.3	9.6	4.0	0.0	0.0	2.8	9.0	2.3	0.0	4.0	14.7	1.7	14.1	16.9	10.7	0.6	0.6	100
2.	9.7	0.0	0.9	10.6	4.4	0.0	0.0	4.4	8.0	0.0	0.0	2.7	12.4	4.4	23.0	8.2	11.5	1.8	0.0	100
3.	13.1	0.7	0.0	2.9	2.2	0.0	0.7	4.4	11.7	0.7	0.0	2.9	13.1	3.6	16.1	10.2	16.1	0.7	0.7	100
4.	8.7	0.0	0.0	2.9	4.3	0.0	0.0	4.3	11.6	0.0	0.0	2.9	8.7	2.9	33.3	7.2	11.6	1.4	0.0	100
SZUMMA:	9.1	0.6	1.0	7.1	3.6	0.0	0.2	3.8	9.9	1.0	0.0	3.2	12.9	3.0	19.4	11.3	12.5	1.0	0.4	100

SZÖRÖ : A SZAKIRÁNY

SZÜROK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SZUM.
ipari	14.2	0.0	0.9	11.5	1.8	0.0	0.9	1.8	3.5	0.9	0.0	0.9	16.8	3.5	18.6	15.0	8.8	0.9	0.0	100
mezőgazdasági	3.4	1.4	0.7	8.8	6.8	0.0	0.0	4.7	9.5	1.4	0.0	4.7	14.2	3.4	17.6	14.9	7.4	0.7	0.7	100
ker. igazg. pü.	10.2	0.0	0.9	5.6	1.9	0.0	0.0	2.8	13.0	0.0	0.0	2.8	13.9	0.9	25.0	10.2	12.0	0.9	0.0	100
egészségügyi	10.0	0.0	1.7	1.7	5.0	0.0	0.0	5.0	15.0	1.7	0.0	6.7	10.0	1.7	15.0	5.0	18.3	3.3	0.0	100
pedagógiai	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	12.5	12.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	12.5	0.0	62.5	0.0	0.0	100
gimnázium	11.9	1.7	1.7	3.4	1.7	0.0	0.0	5.1	11.9	1.7	0.0	1.7	5.1	6.8	20.3	5.1	20.3	0.0	1.7	100
SZUMMA:	9.1	0.6	1.0	7.1	3.6	0.0	0.2	3.8	9.9	1.0	0.0	3.2	12.9	3.0	19.4	11.3	12.5	1.0	0.4	100

SZÖRÖ : A TANULO NEVE

SZÜROK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SZUM.
fiú	12.8	1.1	1.1	14.9	5.3	0.0	0.0	9.6	8.5	1.1	0.0	2.1	9.6	4.3	8.5	17.0	3.2	0.0	1.1	100
lány	8.2	0.5	1.0	5.2	3.2	0.0	0.2	2.5	10.2	1.0	0.0	3.5	13.7	2.7	21.9	10.0	14.7	1.2	0.2	100
SZUMMA:	9.1	0.5	1.0	7.1	3.6	0.0	0.2	3.8	9.9	1.0	0.0	3.2	12.9	3.0	19.4	11.3	12.5	1.0	0.4	100

KOLLEGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K1K ----- Kérdés témája: Baráti kapcsolatok

- Válaszok : 0. Nem nyilatkozik
 1. Azonos nézetek.
 2. Aldozatvállalás
 3. Becsületesség
 4. Egymás segítése
 5. Hasonló izlés
 6. Igazságosság
7. Jókedv, vidámság
 8. Kölcsönös megértés
 9. Közös érdeklődés
 10. Közös ismeretségi kör
 11. Megbecsülés
 12. Megbízhatóság
 13. Nyíltság
14. Öszinteség
 15. Összetartás
 16. Szeretet
 17. Titoktartás
 18. Tudás, tájékozottság

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TÍPUSA

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SZUM.
gimnázium	8	1	1	2	1	0	0	3	7	1	0	1	3	4	12	3	13	0	1	61
szakközépiskola	22	1	2	9	10	0	0	9	26	3	0	9	25	5	50	25	34	2	0	232
szakmunkásképző	15	1	2	24	7	0	1	7	16	1	0	6	36	6	34	28	15	3	1	203
SZUMMA:	45	3	5	35	18	0	1	19	49	5	0	16	64	15	96	56	62	5	2	496

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SZUM.
1.	10	2	4	17	7	0	0	5	16	4	0	7	26	3	25	30	19	1	1	177
2.	11	0	1	12	5	0	0	5	9	0	3	14	5	26	7	13	2	0	0	113
3.	18	1	0	4	3	0	1	6	16	1	0	4	18	5	22	14	22	1	1	137
4.	6	0	0	2	3	0	0	3	8	0	0	2	6	2	23	5	8	1	0	69
SZUMMA:	45	3	5	35	18	0	1	19	49	5	0	16	64	15	96	56	62	5	2	496

SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SZUM.
ipari	16	0	1	13	2	0	1	2	4	1	0	1	19	4	21	17	10	1	0	113
mezőgazdasági	5	2	1	13	10	0	0	7	14	2	0	7	21	5	26	22	11	1	1	148
ker. igazg. pü.	11	0	1	6	2	0	0	3	14	0	0	3	15	1	27	11	13	1	0	108
egészségügyi	6	0	1	1	3	0	0	3	9	1	0	4	6	1	9	3	11	2	0	60
pedagógiai	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	5	0	0	8
gimnázium	7	1	1	2	1	0	0	3	7	1	0	1	3	4	12	3	12	0	1	59
SZUMMA:	45	3	5	35	18	0	1	19	49	5	0	16	64	15	96	56	62	5	2	496

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	SZUM.
fiú	12	1	1	14	5	0	0	9	8	1	0	2	9	4	0	16	3	0	1	94
lány	33	2	4	21	13	0	1	10	41	4	0	14	55	11	88	40	59	5	1	402
SZUMMA:	45	3	5	35	18	0	1	19	49	5	0	16	64	15	96	56	62	5	2	496

a választokat összegző táblázat

Sor- szám	Erkölcsei és lelki vonások	Összesen %	Rang- sor	A fő differenciáló tényezők szerinti bontás																
				Iskola típus						Szakma jelleg						Évfolyam		Neme		
				1.	2.	3.	4.	5.	6.	1.	2.	3.	4.	1.	2.					
1.	Azonos nézetek	28	5,6	17.	3	8	17	7	12	4	1	1	3	10	8	8	4	4	11	17
2.	Áldozatvállalás	66	13,3	12.	11	34	21	15	16	11	12	3	10	23	15	16	12	12	13	53
3.	Becsületesség	231	46,6	4.	21	107	103	53	71	55	30	3	19	95	48	55	33	33	49	182
4.	Egyéni segítése	208	42,0	6.	25	87	96	48	59	46	28	2	25	72	52	60	24	24	49	159
5.	Hasonló ízlés	16	3,2	18.	1	4	11	5	6	2	1	1	1	4	3	7	2	2	3	13
6.	Igazságosság	59	11,9	13.	3	23	33	25	16	11	4	1	2	19	16	14	10	10	13	46
7.	Jókedv, vidámság	207	41,7	7.	29	95	83	58	51	44	23	3	28	70	43	66	28	28	35	172
8.	Kölcsönös megérettés	251	50,6	3.	38	129	84	43	72	61	31	6	38	90	58	70	33	33	36	215
9.	Közös érdeklődés	50	10,0	14.	4	20	26	10	20	10	6	0	4	24	9	15	2	2	11	39
10.	Közös ismerettségű körzár	129	6,3	15.	3	10	18	8	12	5	3	0	3	8	12	7	4	4	9	22
11.	Megbecsülés	129	26,0	9.	22	64	43	21	41	20	25	0	22	44	34	27	24	24	26	103
12.	Megbizakodás	283	57,0	2.	31	123	129	70	96	56	27	4	30	104	65	76	38	38	60	223
13.	Nyíltság	98	19,8	11.	13	50	35	22	34	19	10	0	13	35	22	25	16	16	22	76
14.	Öszintesség	343	69,1	1.	44	170	129	81	91	78	43	7	45	115	84	90	54	54	44	299
15.	Szeretet	211	42,5	5.	25	95	91	54	71	45	16	1	24	80	42	61	28	28	50	161
16.	Szeretet	173	34,9	8.	29	87	57	35	42	38	23	8	27	63	38	52	30	30	18	155
17.	Titoktartás	103	20,8	10.	5	49	49	23	32	30	12	1	5	36	22	34	11	11	12	91
18.	Tudás-tájékozottság	29	5,8	16.	2	15	12	4	10	9	4	0	2	7	6	8	8	8	9	20
Összes választadó				496	-	61	232	203	113	148	108	60	8	59	177	113	137	69	94	492

Adatösszegek 2-ben

18.	Tudás-tájékozottság	5,8	16.	3,2	6,5	5,2	3,5	6,6	8,3	6,7	0	3,4	4,0	5,3	5,8	11,6	9,6	9,6	5,0
4.	Egyéni segítése	42,0	6.	41,0	38,0	47,3	42,5	40,0	42,6	46,7	25,0	42,4	61,5	46,0	43,8	34,8	52,1	39,6	39,6

J e l e m e l y a r d a z a t i

Iskolatípus:

1. Gimnázium
2. Szaktörzsepítők.
3. Szaktörzsmunk. képzés
4. Egészségügyi
5. Pedagógusai
6. Gimnázium

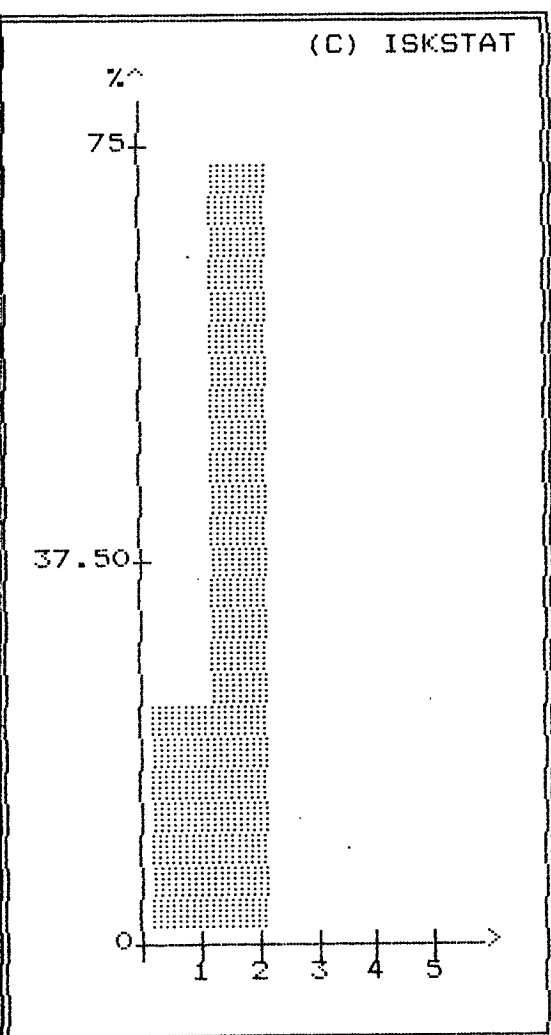
Szakma jelleg:

1. Ipari
2. Mezőgazdasági
3. Kereskedelmi, igazg., szolg. ip.

Évfolyam:

1. helyen
2. helyen
3. helyen
- utolsó helyen

33. VALTOZÓ 2. F. 'SZERELEM' ELOSZLÁSA
[Elemszám = 496]

Az "Osztály neve" kódjainak értelmezése:

- 0 nem nyilatkozik
- 1 szükséges jó; szép dolog; a családi élet alapja. A korral jár.
- 2 a csalódás nagyon rossz
- 3 vágyok rá
- 4 most még nem akarom

33. VALTOZÓ 2. F. 'SZERELEM' ELOSZLÁSA
[Elemszám = 496]

OSZTÁLY NEVE	GYAKORISÁG	RELATIV GYAK%	KUMULATIV GYAK	RELATIV KUM.GYAK%
0	107	21.57	4075	821.57
1	365	73.59	4440	895.16
2	4	0.81	4444	895.97
3	12	2.42	4456	898.39
4	8	1.61	4464	900.00

KOLLÉGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K28

Kérdés témája: Szerelem

Válaszok :

0. Nem nyilatkozik
 1. Szükséges jó
 2. A csalódás rossz
 3. Vágyok rá
 4. Még nem akarom

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
gimnázium	15	44	1	1	0	61
szakközépiscola	32	190	1	6	3	232
szakmunkásképző	60	131	2	5	5	203
SZUMMA:	107	365	4	12	8	496

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
1.	40	125	1	6	5	177
2.	27	82	1	2	1	113
3.	29	102	1	3	2	137
4.	11	56	1	1	0	69
SZUMMA:	107	365	4	12	8	496

SZÜRŐ : A SZAKIRÁNY

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
ipari	36	71	2	1	3	113
mezőgazdasági	39	100	0	6	3	148
ker. igazg. pü.	13	91	1	2	1	108
egészségügyi	5	52	0	2	1	60
pedagógiai	0	8	0	0	0	8
gimnázium	14	43	1	1	0	59
SZUMMA:	107	365	4	12	8	496

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VÁLASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
fiu	37	51	2	2	2	94
lány	70	314	2	10	6	402
SZUMMA:	107	365	4	12	8	496

KOLLEGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K28 ---- Kérdés témája: Szerelem

A válaszok % -os megoszlása.

Válaszok : 0. Nem nyilatkozik
 1. Szükséges jó
 2. A csalódás rossz
 3. Vágyok rá
 4. Még nem akarom

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
gimnázium	24.6	72.1	1.6	1.6	0.0	100
szakközépiskola	13.8	81.9	0.4	2.6	1.3	100
szakmunkásképző	29.6	64.5	1.0	2.5	2.5	100
SZUMMA:	21.6	73.6	0.8	2.4	1.6	100

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
1.	22.6	70.6	0.6	3.4	2.8	100
2.	23.9	72.6	0.9	1.8	0.9	100
3.	21.2	74.5	0.7	2.2	1.5	100
4.	15.9	81.2	1.4	1.4	0.0	100
SZUMMA:	21.6	73.6	0.8	2.4	1.6	100

SZÜRŐ : A SZAKIRANY

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
ipari	31.9	62.8	1.8	0.9	2.7	100
mezőgazdasági	26.4	67.6	0.0	4.1	2.0	100
ker. igazg. pü.	12.0	84.3	0.9	1.9	0.9	100
egészségügyi	8.3	86.7	0.0	3.3	1.7	100
pedagógiai	0.0	100.0	0.0	0.0	0.0	100
gimnázium	23.7	72.9	1.7	1.7	0.0	100
SZUMMA:	21.6	73.6	0.8	2.4	1.6	100

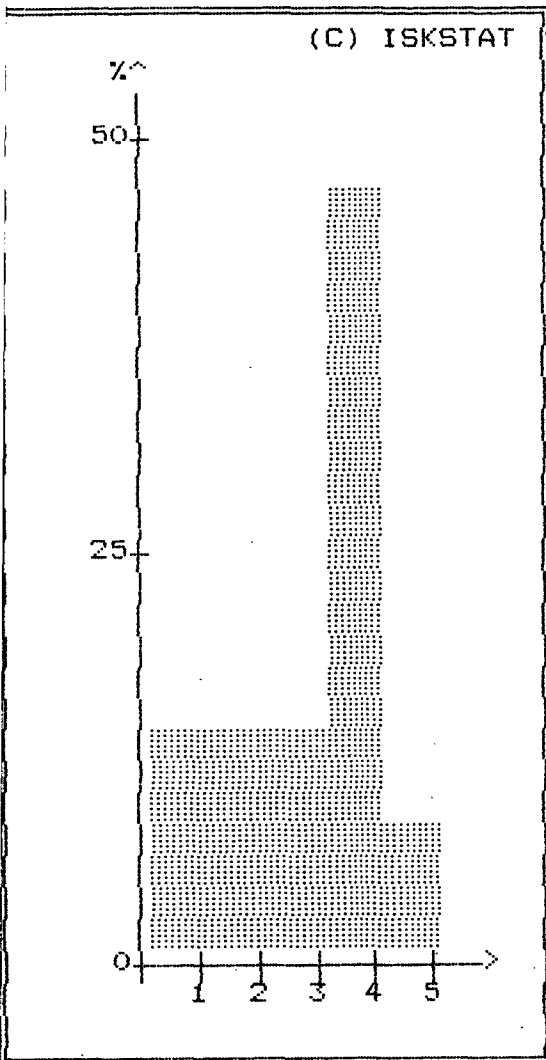
SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
fiu	39.4	54.3	2.1	2.1	2.1	100
lány	17.4	78.1	0.5	2.5	1.5	100
SZUMMA:	21.6	73.6	0.8	2.4	1.6	100

2. F. 'ABORTUSZ' ELOSZLASA

6. VALTOZO

[Elemszám = 496]

Az "Osztály neve" kódjainak értelmezése:

- 0 nem foglal állást
- 1 elfogadja
- 2 szükséges rossznak ítéli
- 3 elutasítja
- 4 gyilkosságnak nevezi

2. F. 'ABORTUSZ' ELOSZLASA

26. VALTOZO

[Elemszám = 496]

OSZTÁLY NEVE	GYAKORISAG	RELATIV GYAK%	KUMULATIV GYAK	RELATIV KUM.GYAK%
0	70	14.11	566	114.11
1	70	14.11	636	128.23
2	72	14.52	708	142.74
3	237	47.78	945	190.52
4	47	9.48	992	200.00

KOLLÉGIUMI KÉRDŐÍV

Kérdés kódja: K21 ---- Kérdés témája: Abortusz

A válaszok % -os megoszlása.

Válaszok : 0. Nem nyilatkozik
 1. Elfogadja
 2. Szükséges rossz
 3. Elutasítja
 4. Gyilkosságnak nevezi

SZÜRŐ : AZ ISKOLA TIPUSA

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
gimnázium	13.1	32.8	9.8	32.8	11.5	100
szakközépiskola	9.1	13.8	21.1	45.7	10.3	100
szakmunkásképző	20.2	8.9	8.4	54.7	7.9	100
SZUMMA:	14.1	14.1	14.5	47.8	9.5	100

SZÜRŐ : AZ ÉVFOLYAM

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
1.	22.0	6.2	12.4	50.8	8.5	100
2.	13.3	18.6	11.5	46.9	9.7	100
3.	8.8	16.8	18.2	45.3	10.9	100
4.	5.8	21.7	17.4	46.4	8.7	100
SZUMMA:	14.1	14.1	14.5	47.8	9.5	100

SZÜRŐ : A SZAKIRANY

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
ipari	25.7	10.6	9.7	46.9	7.1	100
mezőgazdasági	12.2	11.5	10.1	55.4	10.8	100
ker. igazg. pü.	11.1	14.8	28.7	39.8	5.6	100
egészségügyi	6.7	8.3	13.3	58.3	13.3	100
pedagógiai	0.0	0.0	12.5	62.5	25.0	100
gimnázium	11.9	33.9	10.2	32.2	11.9	100
SZUMMA:	14.1	14.1	14.5	47.8	9.5	100

SZÜRŐ : A TANULO NEME

SZÜRÖK \ VALASZOK	0	1	2	3	4	SZUM.
fiu	35.1	12.8	5.3	38.3	8.5	100
lány	9.2	14.4	16.7	50.0	9.7	100
SZUMMA:	14.1	14.1	14.5	47.8	9.5	100

PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

1. Tizenéves kollégisták véleménye az abortuszról - egy Bács-Kiskun megyei felmérés alapján
In.: Művelődésügyünk 1992. 51-56. p.
Kiadó: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Pedagógiai és Közművelődési Intézete
2. "Értékválasztás." (Középiskolás kollégisták körében végzett vizsgálatok.)
Kiskunhalasi Megyei kollégiumi továbbképzés előadása (1992. okt. 13.)
3. Értékrend, értékválasztás tizenéves kollégisták körében, egy Bács-Kiskun megyei felmérés alapján
Kollégium 2. 1991. 6-7. p.
4. Tizenéves kollégisták véleménye az életmódról
Kollégium 1. 1992. 6-7. p.
5. Értékrend, értékválasztás tizenéves kollégisták körében egy Bács-Kiskun megyei felmérés alapján.
Tizenéves kollégisták véleménye a barátságról.
Kollégium 2. 1992. 10-11. p.
6. Tizenéves kollégisták véleménye a szerelemről
Kollégium 3. 1992. 6-7. p.
7. Tizenéves kollégisták véleménye a diákönkormányzatról egy Bács-Kiskun megyei felmérés alapján
Kollégium 4. 1992. 6. p.
8. Értékrend, értékválasztás tizenéves kollégisták körében.
In.: Kollégiumpedagógia 1. Tanulmányok a Kollégiumi nevelés témaköréből (Szerk.: Benedek-Kudron-Simon)
Kiadó: Zánka, Üdülő-centrum, 1993.
9. Kollégiumunkban készített felmérés eredményeinek ismertetése
Kecskemét, Bányai Kollégium, nevelési értekezlet
1994. márc. 22.

József Attila Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Doktori Bizottsága

15-65/1995.

Tárgy: egyetemi doktori védés
Melléklet: 1 db dolgozat
Üi.: Szabó Ágnes előadó

DR. KÉKES-SZABÓ MIHÁLY
docens úrnak

Helyben

Az értekezés címe: **Középiskolás kollégisták értékrendje ma**

A doktoráló neve: **Gácsi Erzsébet**

A bíráló bizottság összetétele:

Elnök: **dr. Vidákovich Tibor, docens**
Opponensek: **Fáyné dr. Dombi Alice, főiskolai docens**
(JGYTF, Neveléstudományi Tanszék)
dr. Komlóssy Ákos, adjunktus
Tagok: **dr. Kékes-Szabó Mihály, docens**
dr. Gácser József, főiskolai tanár
(JGYTF, Neveléstudományi Tanszék)

A JATE Bölcsészettudományi Kar Doktori Bizottsága nevében tisztelettel felkérem, hogy a doktori bíráló bizottság munkájában **tagként** szíveskedjék részt venni.

Az Egyetemi Doktori Szabályzat értelmében a disszertációt bíráló bizottság előtt kell megvédeni. Tájékoztatom arról, hogy a bírálat elkészítésére **az értekezés kézhezvételétől számítva 30 nap áll rendelkezésére.**

Amennyiben a bíráló bizottság munkájában való részvételt nem tudja vállalni, legyen szíves ezt jelezni és az értekezést a Kar Tanulmányi Osztályára (6722 Szeged, Egyetem u. 2. tel: 06-62/310-011/3161. mellék) postafordultával visszaküldeni.

A védés időpontjáról később küldünk értesítést.

Szeged, 1995 február 24.

/Dr. Szőnyi György Endre/s.k.
a Doktori Bizottság elnöke